МЕТАМОРФОЗИС
Фондација за интернет и општество

ЕФЕКТОТ НА ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ И СТРАНСКИТЕ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРОЦЕСИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2025 ГОДИНА

Наслов:

Ефектот на дезинформациите и странските влијанија врз демократските процеси во Северна Македонија во 2025 година

Издавач:

Фондација за интернет и општество Метаморфозис – Скопје
ул. Франклин Рузвелт број 19, Скопје 1000, Северна Македонија; metamorphosis.org.mk

За издавачот:

Бардил Јашари, извршен директор, Фондација „Метаморфозис“

Уредници:

Филип Стојановски и Данче Даниловска-Бајдевска

Истражувач:

Ѓорѓи Митревски

Спроведување на анкетата:

ИНДАГО

Дизајн:

Бригада дизајн Скопје, 2025

Оваа публикација е бесплатен информативен сервис на Фондацијата „Метаморфозис“ од Скопје и не смее да се продава. Погледите искажани во оваа публикација се ексклузивна позиција на авторите и не нужно ги одразуваат ставовите на проектните партнери или донаторите.

СОДРЖИНА

ВОВЕД 5

РЕЗИМЕ НА КЛУЧНИТЕ НАОДИ 6

ПРЕГЛЕД НА ДЕЗИНФОРМАЦИСКИ НАРАТИВИ ВО МЕДИУМИТЕ 9

1. ЕУ интеграци ја /Антиевропски наративи 10
2. Војната во Украина 10
3. Антизападни наративи 11
4. Родови дезинформации 11
5. Климатски дезинформации 11
6. Антивакцинални наративи 12
7. Теории на заговор 12

ИСТРАЖУВАЊЕ НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ 13

ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ 13

АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ 13

Распространетост на дезинформации 13
Интерес за промени на политиката 18
Влијание на странски и домашни извори на дезинформации 25

ПРЕПОРАКИ 35

АНЕКС: МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО 38

МЕТОДОЛОГИЈА НА СЛЕДЕЊЕ НА ДЕЗИНФОРМАЦИСКИТЕ НАРАТИВИ ВО МЕДИУМИТЕ 38

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ 38

ПРИКАЗ НА ПРИМЕРОКОТ 39

БИБЛИОГРАФИЈА 40

ПРЕТХОДНИ ИСТРАЖУВАЊА ОД ИСТ ТИП 40

ПЕРИОДИЧНИ ИЗВЕШТАИ ЗА МОНИТОРИНГ НА МЕДИУМИТЕ 40

АНАЛИТИЧКИ ИЗВЕШТАИ И ДОКУМЕНТИ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ 41

ВОВЕД

Во 2025 година, создавањето и ширењето дезинформации се препознаваат како значаен општествен и институционален предизвик што го засега не само медиумскиот простор, туку и функционирањето на демократските процеси и довербата во институциите, а особено безбедносната состојба.

Иако целосната руска инвазија врз Украина која започна во 2022 година и понатаму влијае врз присуството на геополитички и про-руски наративи, во македонскиот медиумски контекст дополнително се засилија и други линии на дезинформации – од анти-ЕУ и анти-НАТО пораки до манипулативни содржини поврзани со изборни процеси, здравствени теми и новите технологии, вклучувајќи ја и вештачката интелигенција. Економската ранливост на медиумите и засиленото присуство на содржини од регионални пропагандни извори создаваат средина во која ваквите наративи полесно се репродуцираат, влијаејќи врз квалитетот на информирањето и напорите за градење општествена отпорност кон манипулативни информации.

Истражувањето „Ефектот на дезинформациите и странските влијанија врз демократските процеси во Северна Македонија во 2025 година“ има цел да го утврди степенот на изложеност и влијание на дезинформациите врз граѓаните во Република Северна Македонија преку комбинирање анализи на карактеристиките на протокот на дезинформации со анкета направена на репрезентативен примерок на национално ниво. Применетата методологија овозможува споредување со резултатите на претходните истражувања од ист тип, меѓу кои и комплементарните анкети спроведени во 2022 година и во 2023 година со што се добиваат сознанија за трендовите како основа за поставување приоритети, пренесени и во вид на препораки во насока на пристап со ангажирање на целото општество (анг. whole-of-society approach) со кој се бараат решенија за структурните причини за подложност на дезинформации.

Дизајнот на истражувањето се темели на уверувањето дека само преку систематско, емпириски засновано согледување може да се добие реална слика за дезинформациските трендови и нивното влијание. Овој пристап е неопходен за демистифицирање на распространетите дезинформациски и популистички наративи – особено оние што поттикнуваат апатија и ја наметнуваат тезата дека „сите се исти“, со што се намалува мотивацијата за учество во демократските процеси. Целта на истражувањето е да обезбеди фактичка основа за поинформирана јавна дебата и поголема општествена отпорност.

Фондацијата „Метаморфозис“ го спроведе ова истражување со поддршка од глобалната мрежа за одбрана и промоција на слободно изразување IFEX, како дел од сеопфатните напори чија цел е да се разоткрие влијанието на странската пропаганда во Република Северна Македонија и преку јавна едукација да се зајакне капацитетот на клучните засегнатите страни (граѓански организации и активисти, медиуми и новинари, државни институции и носители на одлуки) за тие да може да земат активно учество во градењето отпорност на штетните антидемократски влијанија.

Фондацијата „Метаморфозис“ го спроведе ова истражување како дел од пошироките напори за разоткривање на влијанието на странската пропаганда во Република Северна Македонија и за зајакнување на општествената отпорност кон штетните антидемократски влијанија. Притоа беа остварени синергии со проектот „Центар против дезинформации за Западен Балкан“ (antidisinfo.net), поддржан од Кралството Холандија, како и со активности за справување со дезинформациите и развој на медиумска писменост меѓу кои и претходни проекти поддржани од ИФЕКС, ИРИ, Течсуп и Европската Унија.

РЕЗИМЕ НА КЛУЧНИТЕ НАОДИ

Истражувањето покажува дека граѓаните продолжуваат да се информираат преку традиционалните и дигиталните медиуми, при што домашните ТВ станици (89%) и социјалните медиуми (80%) се најчесто користени извори за информирање. Притоа, највозрасните граѓани имаат силна ориентација кон телевизија, додека најмладите кон дигиталните медиуми.

Иако медиумскиот пејзаж се менува, довербата во традиционалните медиуми и понатаму останува значително. На домашните ТВ станици им веруваат 48% од граѓаните, а на социјалните медиуми 26%. Иако повисок процентот на граѓани се информираат од социјалните медиуми, сепак интернет порталите се доживуваат како подоверлив извор на информирање (34% од граѓаните имаат доверба во домашните интернет портали, 33% во интернет порталите од регионот и 36% во интернет порталите вон регионот). Радиото останува еден од најдоверливите канали (52%), но него за информирање го користат сосема мал процент граѓани.

Истовремено, дури 85% од граѓаните се информираат преку лични контакти, што овозможува брза циркулација на непроверени информации.

Две третини од граѓаните (65%) се свесни за сериозноста на дезинформациите, но бројот на оние кои сметаат дека можат да ги препознаат лажните вести опаѓа – во 2025 година дури 40% не се сигурни дека можат да ги идентификуваат. Ова укажува на потребата од поголема медиумска едукација и развивање критичко размислување.

Иако 40% од граѓаните сметаат дека нивото на дезинформации е такво, што се потребни мерки за негово намалување, ова е пад во однос на 2023 година кога тој процент изнесувал 46%. Паралелно, расте бројот на граѓани кои не гледаат потреба од посебни мерки (32% во 2025, наспроти 28% во 2023), што може да се објасни со зајакнати напори за проверка на факти и поголема медиумска одговорност.

Довербата во способноста на државата да се справи со дезинформациите исто така расте. Додека во 2023 година доминирало мислењето дека државата нема капацитет да се справи со дезинформациите (39% од граѓаните сметале дека државата нема капацитет, наспроти 27% кои верувале дека има), во 2025 година 39% веруваат дека државата има капацитет, наспроти 32% кои сметаат дека нема. Сепак, граѓаните и понатаму очекуваат конзистентна и транспарентна државна политика во борбата против дезинформациите – 67% сметаат дека дезинформациите треба да се санкционираат со закон.

И покрај бројните активности за зголемување на медиумската писменост и разоткривање на дезинформациите во медиумите, граѓаните сè уште се многу подложни на дезинформации и теории на заговор. 65% од граѓаните веруваат во постоење на „тајна група која ги контролира светските настани“ (71% во 2022 година), 37% од граѓаните веруваат дека „белите траги од авионите на небото се доказ дека нè прскаат со отрови“ (39% во 2023 година), додека пак високи 66% веруваат дека Ковид-19 бил создаден намерно – процент кој е идентичен со оној од 2022.

Најзагрижувачко е намалувањето на вербата во постоењето на климатските промени (од 52% во 2022 на 41% во 2025), што укажуваат на растење на климатскиот скептицизам и на потребата од системска комуникација за научно засновани информации.

Единствениот позитивен тренд е намалувањето на вербата во анти-ваксерските наративи. Во 2023 година 39% од граѓаните веруваат дека болестите може да се надминат без вакцинација, додека пак во 2025 тој процент паднал на 33%.

Подложноста на про-руските дезинформациски наративи останува речиси непроменета. Најилустративен пример е тврдењето дека „во Украина постојат американски лаборатории за биолошко оружје" – наратив кој со години циркулира во регионалните медиуми и социјални мрежи и во кој веруваат 39% од граѓаните, како во 2023, така и во 2025 година.

Иако мнозинството граѓани не го оправдуваат руското воено дејствување во Украина (43% во 2023 и 44% во 2025), намалена е поддршката за воведување санкции против Русија (во 2023 година 42% биле против воведување санкции, а во 2025 година тој процент пораснал на 45%). Во исто време, умерено расте поддршката за Украина (во 2023 година 34% сметале дека земјава треба да ја поддржува украинската суверености и независност, а пак во 2025 година тој процент пораснал на 39%).

Сепак, свесноста на граѓаните за присуството на про-руските влијанија во земјата расте. Во 2023 година 17% од граѓаните сметале дека во земјава има извори и ентитети кои ги промовираат руските интереси, во 2025 година овој процент пораснал дури на 29%.

Истражувањето бележи значителна промена на геополитичките ставови на граѓаните. Во 2023 година, 35% од граѓаните го фаворизирале сојузништвото со Русија, наспроти 26% сојузништвото со САД и ЕУ. Во 2025 година, 43% од граѓаните се за ориентирање кон САД и ЕУ, додека само 22% го поддржуваат сојузништвото со Русија.

Перцепциите на граѓаните за спорот со Бугарија и промената на Уставот речиси не се промениле во последните две години. Во 2023 година 50% од граѓаните се против промена на Уставот поради европските интеграции, а во 2025 тој процент пораснал на 52%. Разликите меѓу етничките заедници се многу изразени - само 17% од Македонците би поддржале промена на Уставот, наспроти 54% од Албанците.

Граѓаните не се во многу голема мера подложни на дезинформациските наративи кои се обидуваат да ја поткопаат поддршката за евроинтеграциите преку пласирање на идејата за институционална нестабилност на Европската Унија. 25% веруваат дека ЕУ ќе се распадне наскоро, додека 43% имаат доверба во нејзината стабилност.

Најзначајна промена е забележана во перцепцијата на граѓаните за нивната безбедност во контекст на глобалната воена поларизација. Во 2023 година, само 31% од граѓаните се чувствувале позаштитени по влегувањето на земјата во НАТО, додека 36% не го делеле тој став. Во 2025 година, процентот на оние кои се чувствуваат позаштитени пораснал на 46%, а само 23% не го делат тој став.

Истражувањето во 2025 година открива и еден скептицизам кон евроинтеграциските процеси, кој произлегува од комбинација на политички, економски и културни перцепции. За огромно мнозинство граѓани, пристапниот процес е премногу бавен (82%), а доминира и верувањето дека ЕУ поставува неправедни услови (69%) и дека користи двојни стандарди (68%), што го засилува впечатокот дека земјата е држена на маргините од пристапниот процес.

Економските стравови се подеднакво силни. Две третини од анкетираните (67%) очекуваат влезот во Унијата да донесе пораст на трошоците и цените, а 63% стравуваат дека членството би можело дополнително да го поттикне иселувањето.

Значаен дел од граѓаните (59%) сметаат дека ЕУ промовира либерални, левичарски и ЛГБТ вредности кои се во спротивност со традицијата, а дополнителни 40% од граѓаните сметаат дека членството во ЕУ може да го загрози државниот и национален суверенитет.

Како резултат се појавува и дилема за самата стратешка насока на државата: 33% од граѓаните сметаат дека постојат подобри алтернативи од влезот во ЕУ, додека 41% не се согласуваат со ова, што укажува на зголемена скепса, но и на отсуство на јасен, убедлив наратив за некаква алтернативна патека.

Сепак, европската перспектива не е загубена. Поголем процент граѓани (36%) и понатаму веруваат дека членството во ЕУ би имало позитивно влијание врз управувањето и борбата против корупцијата – една од најболни точки во домашниот контекст. Ова покажува дека, и покрај разочарувањето, дел од јавноста сè уште ја гледа ЕУ како потенцијален извор на институционални реформи и поголема отчетност.

Перцепциите за пријателски и непријателски држави остануваат длабоко поврзани со етничката припадност на граѓаните. Србија се смета за најголем пријател на Македонија (40%), особено меѓу Македонците (55%), додека Албанците како најголеми пријател ги гледаат Албанија (30%) и САД (29%).

Најголем непријател на државава, според перцепцијата на граѓаните е Бугарија (високи 45% го делат ова мислење), а потоа и Грција (15% од граѓаните го делат ова мислење), и во однос на ваквата перцепција нема значителни разлика во однос на етничката припадност на граѓаните. Позначајни се разликите во перцепцијата на Русија и Србија, кои според перцепцијата на поголем дел од Албанците се непријателски земји на државата.

ПРЕГЛЕД НА ДЕЗИНФОРМАЦИСКИ НАРАТИВИ ВО МЕДИУМИТЕ

Дезинформациите во Северна Македонија имаат значително влијание врз јавната доверба и демократските процеси. Во периодот јануари 2024 – октомври 2025 година, медиумската сфера беше изложена на интензивни дезинформациски кампањи, особено поврзани со трагични настани, политички кризи, избори и процесот на ЕУ интеграција. Тие имаа за цел да предизвикаат силни емоционални реакции, да поттикнат недоверба во институциите и да ги оживеат старите антизападни чувства. Странските и домашните актери ги искористија овие настани како жешка точка за создавање наративи кои ја претставуваат демократијата како неефикасна, а западните земји како манипулативни и себични. Во една крајно поларизирачка средина, граѓаните често не знаат од кои кредибилни извори треба да се информираат, што дополнително ја зголемува ранливоста на јавноста кон дезинформации.

За да се добие појасна слика за изложеноста на граѓаните на дезинформациски содржини и за да се согледаат промените во ставовите на јавноста, беше направен преглед на најзастапените дезинформациски теми во македонската медиумска сфера во периодот јануари 2024 – октомври 2025 година. Прегледот е заснован на кварталните извештаи за медиумски мониторинг од проектот „Центар против дезинформации на Западен Балкан“, со фокус на Северна Македонија (в. Библиографија).

Број на написи за секоја дезинформациска тема
период јануари 2024 – октомври 2025

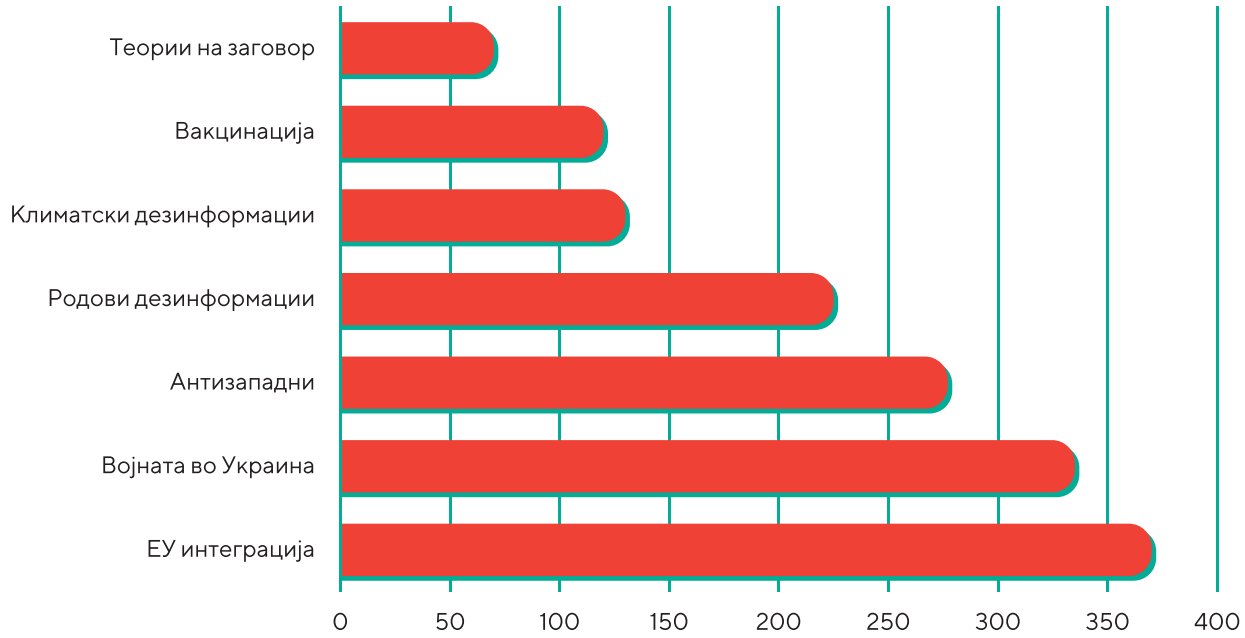

1. ЕУ ИНТЕГРАЦИЈА / АНТИЕВРОПСКИ НАРАТИВИ

Дезинформациите поврзани со ЕУ интеграцијата се користат за создавање сомнеж и незадоволство кон процесот на евроинтеграции во Северна Македонија. Членството во ЕУ се прикажува како загуба на националниот и културниот идентитет, а блокадата од страна на Бугарија се користи како доказ за наводна хипокризија и двојни стандарди на Унијата. Незадоволството од промената на името на земјата се вклучува во овие наративи, прикажувајќи го како удар врз идентитетот на македонските граѓани. Истовремено, етничките Албанци во земјата се прикажуваат како индивиди кои, наводно, не се грижат за националниот идентитет и се фокусирани само на брзо приклучување кон ЕУ, со што се создава дополнителна поларизација во општеството. Малигните актери промовираат наративи дека ЕУ ги присилува земјите од регионот да се откажат од Русија и другите геополитички партнери, прикажувајќи ја како контролирачка бирократија која нема вистински интерес за граѓаните.

Најчести наративи:

- ЕУ не сака вистински Северна Македонија да биде дел од Унијата
- ЕУ ја уценува и ја лаже Северна Македонија
- За Северна Македонија е подобро да се приклучи кон БРИКС отколку во ЕУ
- За Северна Македонија е подобро да биде партнер со Русија наместо со ЕУ
- Влез во ЕУ значи губење на идентитетот

2. ВОЈНАТА ВО УКРАИНА

Војната во Украина продолжува да биде доминантна тема за дезинформации, каде Украина се прикажува како слаба, корумпирана и неспособна држава. Руски и проруските медиуми ја претставуваат конфронтацијата како борба меѓу НАТО и Русија или како конфликт во кој ЕУ агресивно се меша. Зеленски често е таргетиран со дезинформации за наводна корупција и лични богатства, што ја поткопува довербата во украинската влада и ја оправдува руската агресија. Овие наративи имаат за цел да ги релативизираат страдањата на Украина и да ја претстават како жртва на западните интереси.

Најчести наративи:

- Војната во Украина е војна меѓу НАТО и Русија
- Русија спроведува „специјална операција“, не војна
- Украина регрутира деца на фронтот
- Трговија со органи во Украина
- Украина ја продава донираната воена помош на црниот пазар
- Зеленски купил казино или имот преку сомнителни трансакции

3. АНТИЗАПАДНИ НАРАТИВИ

Антизападните наративи се длабоко поврзани со културните и геополитички поделби во регионот. САД и НАТО се прикажуваат како манипулативни сили кои го поткопуваат суверенитетот на земјите од Балканот и го поддржуваат конфликтот во Украина за свои економски интереси. Претседателот на САД Доналд Трамп ја продлабочува поларизацијата: за некои е „добриот Запад", кој ќе ја стабилизира глобалната политика, додека за други ја истакнува нестабилноста на западната демократија.

Најчести наративи:

- НАТО е терористичка организација
- Западот се меша во домашната политика
- НАТО ја финансира војната во Украина
- На Запад нема слобода на говор
- Медиумската слобода на Запад е фиктивна и наметната

4. РОДОВИ ДЕЗИНФОРМАЦИИ

Дезинформациите во оваа област користат говор на омраза и морална паника за да се нападне родовата еднаквост и правата на ЛГБТИ+ заедницата. Европските вредности се прикажуваат како опасни и подривачки за традиционалните семејни вредности, што дополнително ја поларизира јавноста и го зајакнува антизападниот наратив. Овие наративи доаѓаат не само од руските извори, туку и од актери блиски до САД, кои се обидуваат да истакнат крајно десничарски вредности. При тоа, се користи и манипулација со деца, прикажувајќи ги како жртви на наводни трансродови влијанија, со цел да се засили стравот и отпорот кон политики за инклузија.

Најчести наративи:

- Европските земји се „болни" бидејќи поддржуваат ЛГБТИ+ вредности
- ЛГБТИ+ -заедницата е закана за традиционалниот начин на живот
- ЕУ заедно со ЛГБТИ+ заедницата промовира педофилија
- Родовата агенда е да ги направи децата трансродови

5. КЛИМАТСКИ ДЕЗИНФОРМАЦИИ

Климатските дезинформациски наративи често ги прикажуваат мерките за заштита на животната средина како штетни за економијата, непотребни или како дел од глобални заговори на елити кои наводно сакаат да контролираат ресурси и население. Овие содржини ја негираат научната реалност за климатските промени, ја минимизираат опасноста од екстремни временски услови и промовираат скептицизам кон обновливите извори на енергија. Целта е да се поткопаат научните сознанија, да се создаде недоверба кон институциите кои работат на климатски политики и да се обезвреднат напорите за преминување кон зелена енергија,

претставувајќи ги како непотребен трошок или закана за националниот економски развој.

Најчести наративи:

- Климатските политики се дел од глобални заговори
- Мерките за заштита на животната средина ја загрозуваат економијата
- Климатските промени се претерување или измама

6. АНТИВАКЦИНАЛНИ НАРАТИВИ

Антивакциналните наративи се фокусираат на страв и дезинформации околу безбедноста и ефективноста на вакцините. Целта е да се намали имунизацијата и да се поткопа јавното здравје, што има директно негативно влијание врз колективниот имунитет на популацијата. Овие наративи често се поврзуваат со ковид-вакцините, прикажувајќи ги како измама, со што се поттикнува сомнеж кон здравствените експерти и медицинските професионалци и се доведува во прашање довербата во лекарите и здравствениот систем.

Најчести наративи:

- Вакцините се експериментални и небезбедни
- Вакцините предизвикуваат рак, стерилитет или аутизам
- Вакцините се агенда за депопулација на населението
- Вакцините не штитат и се отровни

7. ТЕОРИИ НА ЗАГОВОР

Теориите на заговор создаваат чувство на неизвесност, страв и длабока недоверба кон институциите, прикажувајќи „тајни планови" на моќни актери кои наводно ги контролираат светските настани. Овие наративи имаат за цел да го демотивираат населението, да создадат перцепција дека ништо не може да се промени и дека институциите се немоќни. На овој начин се еродира довербата во демократските процеси, се обесхрабрува учеството во јавниот живот и се зајакнуваат радикални, антидемократски ставови кои ја прават јавноста поранлива на манипулации и политичка злоупотреба.

Најчести наративи:

- „Кемтрејлс" – „запрашување" на населението
- Теорија на заговор за 5G мрежата
- По пандемијата ќе настапи „нов светски поредок"
- НАТО и Западот се творци на сатанизмот
- Има чипови во вакцините

ИСТРАЖУВАЊЕ НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ

ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ

За овозможување на процесот на застапување и поттикнување на соодветна промена на медиумските политики, во октомври 2025 година беше спроведено истражување на јавното мислење со кое беа испитани ставовите и мислењата на населението во Северна Македонија во однос на дезинформациите во медиумите, интересот за промена на политики и влијанието на странските и домашните извори на дезинформации во контекст на интеграцијата во НАТО и ЕУ, како и нивната подложност на различни форми на странски малигни влијанија.

Со цел подобро да се разберат ефектите од дезинформациските наративи во текот на изминатата година, односно да се процени нивното влијание врз промената на ставовите на граѓаните во однос на темите од интерес на истражувањето, беше направена и компаративна анализа со резултатите добиени од истражувањата на јавното мислење спроведени во 2022 и 2023 година. Ваквата анализа, исто така помогна и во проценка на позитивните ефекти од активностите поврзани со проверка на факти во медиумите, како и во донесување на препораки за мерки што треба да ги преземат релевантните државни институции за проактивно одвраќање на операциите на странски малигни влијанија во земјата.

АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ

РАСПРОСТРАНЕТОСТ НА ДЕЗИНФОРМАЦИИ

За новостите и случувањата во земјата и светот, граѓаните во најголема мера се информираат од домашните ТВ станици (89%) и социјалните медиуми (80%).

Домашните ТВ станици се доминантен медиум на информирање за највозрасната популација (97% од популацијата на возраст од 60+ се информираат од домашните ТВ станици, а 50% се информира од социјалните медиуми). Наспроти нив, пак, доминантен медиум за информирање на најмладата публика се социјалните медиуми (93% од популацијата на возраст 18-29 години се информира од социјалните медиуми, а 71% од домашните ТВ станици). Останатите возрасни групи речиси подеднакво се информираат од двата медиуми. Конкретно, 93% од популацијата на возраст од 50-59 години се информира од домашните ТВ станици, додека пак 85% од социјалните медиуми, 89% од популацијата на возраст 40-49 години од домашните ТВ станици, додека пак 95% од социјалните медиуми, а 92% од популацијата на возраст 30-39 години од домашните ТВ станици и подеднакво 92% од социјалните медиуми.

Од дигиталните медиуми за информирање, освен социјалните мрежи, граѓаните во најголема мера се информираат и од интернет порталите– 66% од граѓаните се информираат од домашните интернет портали, 54% од интернет порталите од регионот, а помал процент (35%) од интернет портали вон регионот. 38% од граѓаните се информираат и од објавите на инфлуенсери.

За разлика од домашните ТВ станици, сите останати традиционални медиуми се користат во значително помала мера. Од ТВ станиците во регионот се информираат 46% од граѓаните, а од меѓународните ТВ станици 28%. Од радио пак, се информираат 41%, додека од печатените медиуми само 21%.

Истражувањето покажува дека исклучително голем процент од граѓаните (85%) за случувањата во земјата и светот се информираат преку личните контакти и комуникации.

Дали во врска со случувањата во земјата и светот се информирате од следниве канали за информирање?

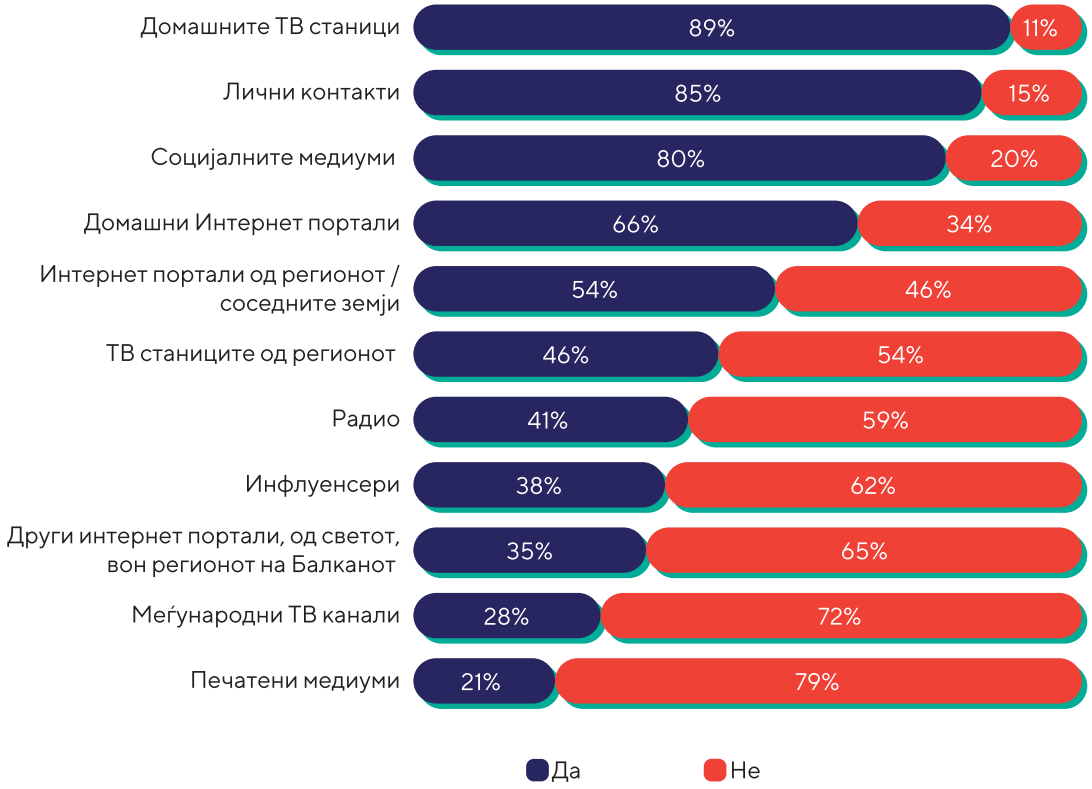

Граѓаните, во принцип, имаат малку доверба во информациите кои ги добиваат од различните канали на информирање. Притоа, довербата во традиционалните медиуми (ТВ станиците, радиото и печатените медиуми) е повисока во споредба со онаа која им се укажуваат на дигиталните медиуми. Иако граѓаните за новостите и случувањата во земјата и светот, речиси во подеднаква мера се информираат од домашните ТВ станици и од социјалните медиуми, тие укажуваа речиси двојно поголема доверба на ТВ станиците (48% од граѓаните во потполност или донекаде им веруваат на домашните ТВ станици), отколку на социјалните медиуми (само 26%. во потполност или донекаде им веруваат на социјалните медиуми).

На ТВ станиците од регионот веруваат 45% од граѓаните, а на меѓународните ТВ станици 47%. На печатените медиуми им веруваат 34%, а на радиото дури 52%.

Споредбената анализа на резултатите од последователните истражувања покажува тренд на пораст на довербата во дигиталните медиуми. Така, довербата во интернет порталите се зголемила од 27% во 2022, на 35% во 2025. Исто така, довербата во социјалните медиуми се зголемила од 21% во 2022 на 26% во 2025.

Довербата пак во традиционалните медиуми покажува стагнација или благ тренд на опаѓање. Во 2022 година истражувањето измерило дека на домашните ТВ станици им веруваат 49% од испитаниците, додека пак во 2025 тој процент бил 48%. Довербата во меѓународните ТВ станици била 48% во 2022, додека пак во 2025 е 47%. Довербата во ТВ станиците од регионот бележи поголем пад – во 2022 година 49% од граѓаните им верувале на ТВ станиците од регионот, а во 2025 тој процент паднал на 45%.

Истражувањето покажува и пад на довербата во радиото (59% во 2022, а 52% во 2025) и во печатените медиуми (40% во 2022, а 34% во 2025).

Во колкава мера им верувате на следниве медиуми/канали за информирање?

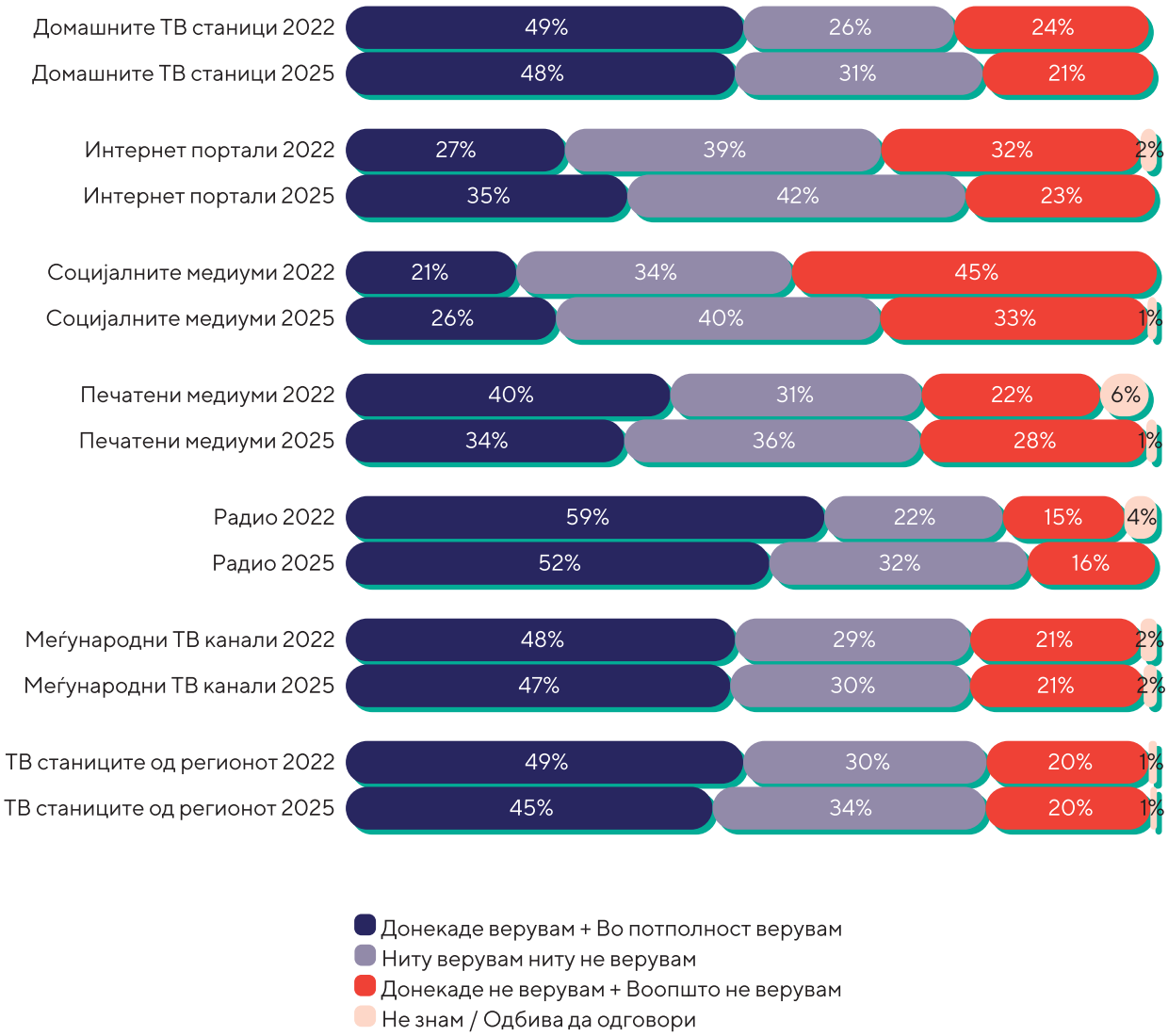

Кога се во прашање дигиталните медиуми, иако многу поголем процент граѓани се информираат од социјалните медиуми наспроти интернет порталите, сепак интернет порталите се доживуваат како подоверлив извор на информирање. Имено, во социјалните медиуми доверба имаат 26%, наспроти 34% доверба во домашните интернет портали, 33% доверба во интернет порталите од регионот и 36% доверба во интернет порталите вон регионот.

Во колкава мера им верувате на интернет порталите?

Две третини од граѓаните (65%) се свесни дека дезинформациите претставуваат сериозен проблем во нашата земја.

Дали сметате дека дезинформациите, односно лажните вести претставуваат сериозен проблем во нашата земја?

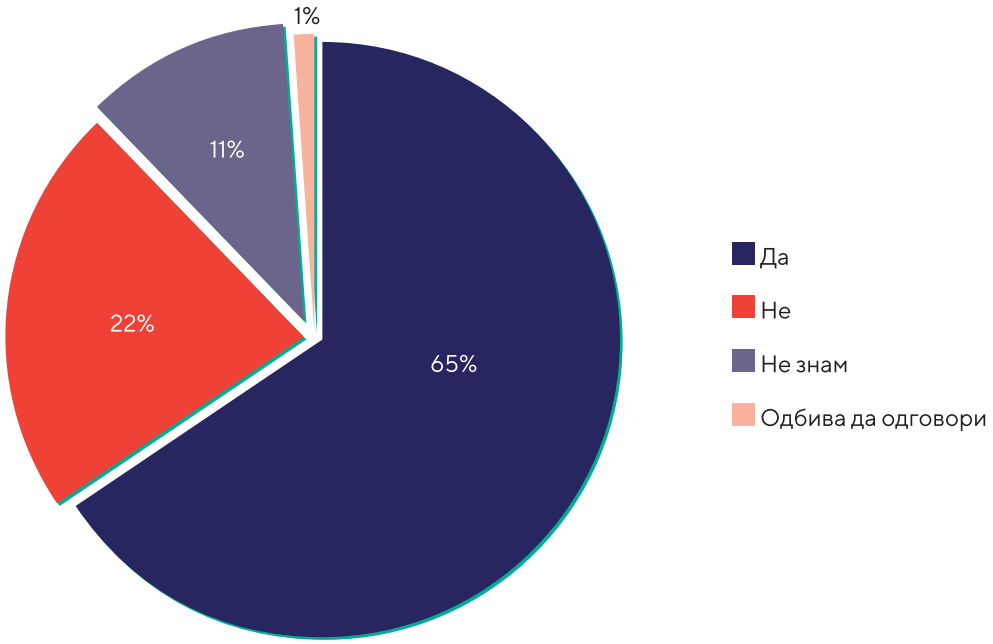

Речиси две третини од граѓаните сметаат дека се способни да препознаат лажни вести или дезинформации на медиумите од кои се информираат. 19% од граѓаните се многу сигурни, а 41% донекаде сигурни дека може да ги препознаат дезинформациите на медиумите. Сепак, 28% од граѓаните не се сосема сигурни, а 10% не се воопшто сигурни дека може да препознаат лажни вести или дезинформации на медиумите од кои се информираат. Овој податок јасно укажува на потреба од поголема медиумска едукација и развивање на критичкото раз-

мислување. Уште повеќе што, во споредба со истражувањето спроведено во 2023 година процентот на граѓани кои веруваат дека можат да ги препознаат дезинформациите во медиумите опаѓа. Ако во 2023 година 13% не биле сосема сигурни, а 4% не биле воопшто сигурни дека се способни да препознаат лажни вести или дезинформации на медиумите од кои се информираат, оваа година тие проценти пораснале за повеќе од двојно.

Во колкав степен сте сигурни во Вашата способност да препознаете лажни вести или дезинформации на медиумите од кои се информирате?

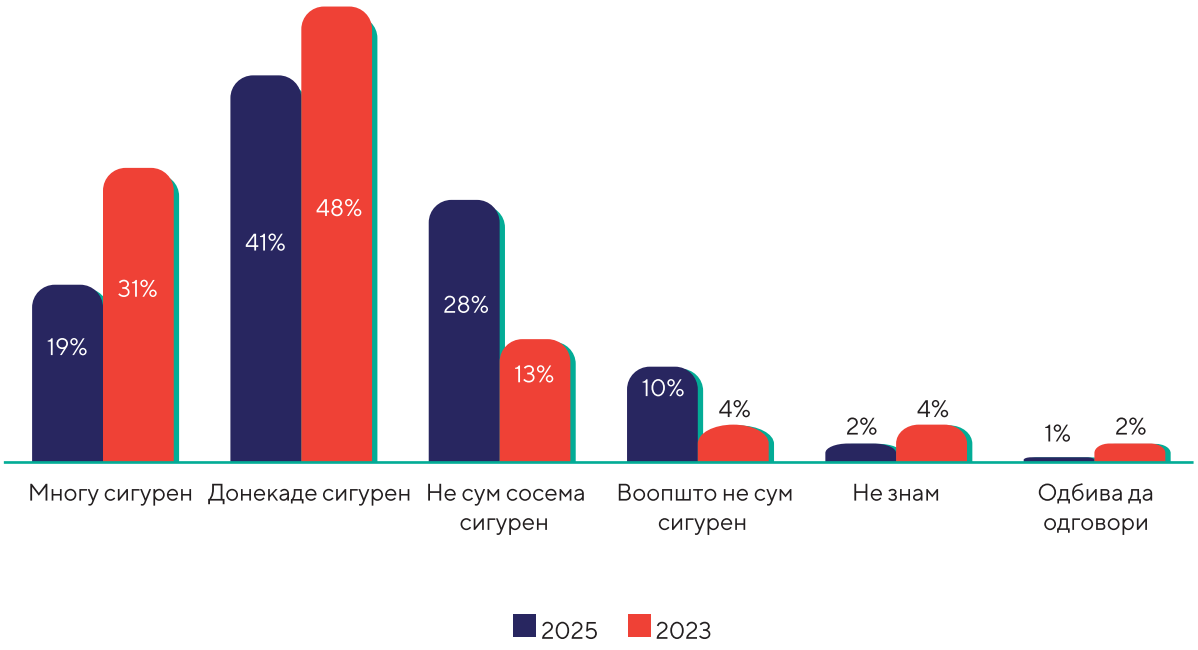

ИНТЕРЕС ЗА ПРОМЕНИ НА ПОЛИТИКАТА

Наодите од истражувањето откриваат постепена, но значајна промена во начинот на кој граѓаните ги перцепираат дезинформациите во медиумите. Иако 40% од граѓаните сметаат дека нивото на дезинформации во медиумите е доволно високо за да се преземат мерки за негово намалување, овој процент претставува пад во однос на 2023 година, кога таков став делеле 46% од испитаниците. Истовремено, расте бројот на граѓани кои не гледаат потреба од посебни мерки – 32% во 2025 година, наспроти 28% во 2023 година. Оваа промена може да укажува на намалување на перцепираниот интензитет на дезинформациите, потенцијално резултат на зајакнатите напори за проверка на факти, регулаторни активности и поголема медиумска одговорност во изминатите две години. Забележливо е и тоа што речиси една третина од граѓаните (28%) воопшто немаат оформено став по ова прашање, што покажува дека темата останува сложена, а дел од јавноста се уште се колеба или не чувствува доволна информираност за да даде одговор.

Истражувањето во 2025 година покажува дека 36% од граѓаните сметаат дека дезинформациите во медиумите и на социјалните мрежи се негативна појава и дека последиците од нив не се мали, наспроти 33% од граѓаните кои сметаат дека дезинформациите во медиумите и на социјалните мрежи се присутни, но последиците од нив се многу мали. Ова покажува промена на перцепцијата во однос на 2023 година кога бил поголем процентот на граѓани кои се свесни за последиците од дезинформациите (41%), наспроти помал процент на оние кои сметале дека последиците од дезинформациите се мали (31%). Ваквите наодите покажуваат дека граѓаните остануваат свесни за штетноста на дезинформациите, но дека нивната проценка за сериозноста на последиците малку ослабнала. Оваа промена може да сигнализира подобрување во медиумската средина, но и ризик од намалена будност кај јавноста. За да се одржи отпорноста кон дезинформации, потребна е јасна и континуирана комуникацијата за ризиците од дезинформациите.

Споредбата меѓу податоците од 2023 и 2025 година покажува значајна промена во довербата на граѓаните во способноста на државата да се справи со заканите од дезинформации и други форми на специјална војна. Додека во 2023 година 39% од граѓаните сметале дека државата нема капацитет за справување со овие закани, наспроти 27% кои верувале дека капацитет постои – во 2025 година оваа слика се менува во спротивна насока. Сега 39% од граѓаните сметаат дека државата има капацитет да се справи со дезинформациските и хибридните закани, а 32% веруваат спротивното. Овој пресврт во перцепцијата може да укажува на зголемена видливост на институционални напори во последните две години, како и присутност на програми за медиумска писменост или активности насочени за демаскирање на дезинформациските наративи во медиумската сфера.

Податоците покажуваат дека критично голем процент од граѓаните сметаат дека дезинформациите треба да се санкционираат со закон. Во истражувањето во 2023 година 75% од граѓаните, а во 2025 година 67% од граѓаните се сложуваат со тврдењето дека дезинформациите се многу штетни и треба да се санкционираат со закон. Силната поддршка за законско санкционирање на дезинформациите покажува дека и покрај измереното зголемување на довербата во институциите, граѓаните очекуваат конзистентна, транспарентна и проактивна државна политика во борбата против дезинформациите и специјалните влијанија.

Во колкав степен се согласувате со следниве изјави?

Граѓаните сметаат дека дезинформациите, во најголема мера се шират преку социјалните медиуми и интернет порталите. Дури 87% од граѓаните сметаат дека дезинформациите се шират преку социјалните медиуми, а 78% ги навеле порталите. Компаративните резултати со истражувањето од 2023 година покажуваат значително зголемување на перцепцијата за социјалните медиуми како медиуми преку кои се шират дезинформациите – во 2023 година 81% сметале дека дезинформациите се шират преку социјалните медиуми, а во 2025 тој процент пораснал на 87%. Трендот кај интернет порталите, пак, е опаѓачки. Во 2023 година 81% сметале дека дезинформациите се шират преку интернет порталите, а во 2025 година тој процент паднал на 78%.

Преку кои од следниве чинители се шират дезинформации во земјава?

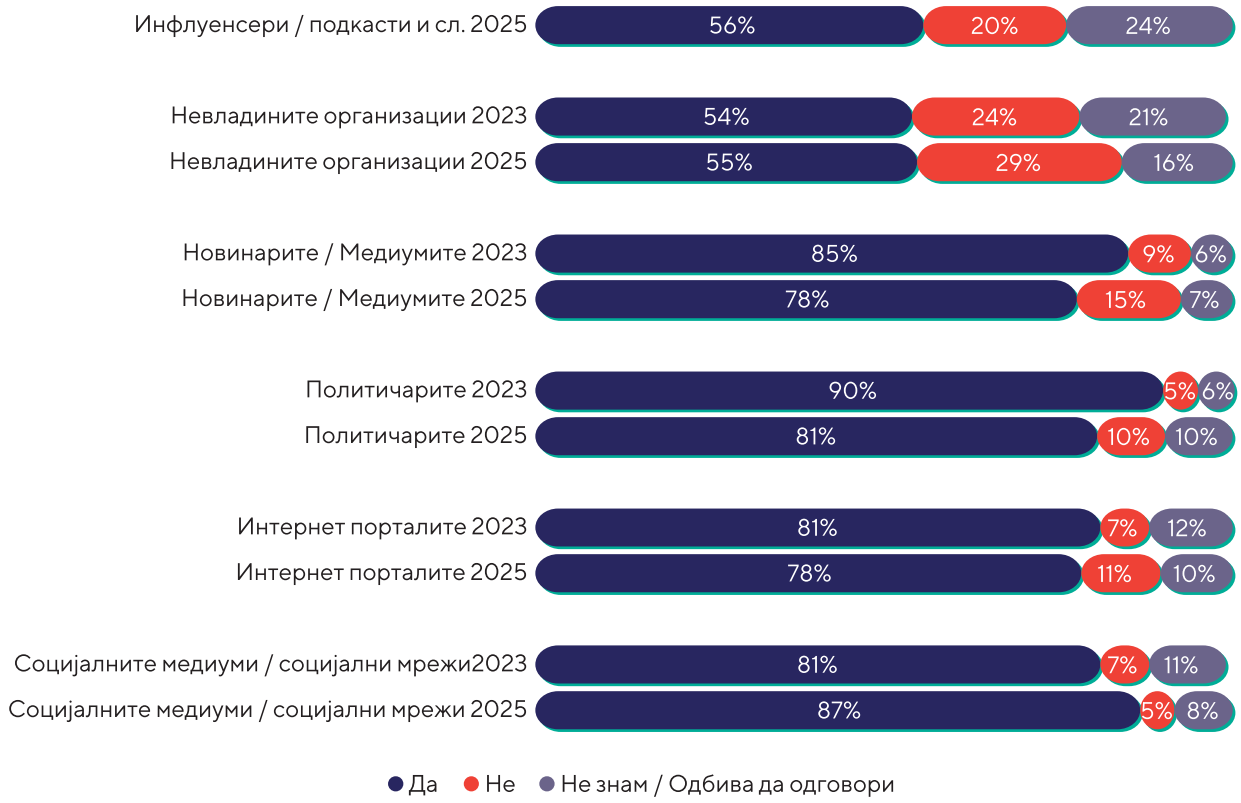

Дезинформациите, според испитаниците, во најголема мера ги шират политичарите (90% од граѓаните во 2023 година, односно 81% во 2023 година го делат овој став), но и новинарите, односно медиумите (85% во 2023 година, а 78% во 2025 година го делеле овој став). Невладините организации се извор на дезинформации според 55% (54% во 2023 година), а инфлуенсерите се извор на дезинформации според 56% од граѓаните.

Иако споредбената анализа на податоците од истражувањата во 2022, 2023 и 2025 година покажува тренд на опаѓање, сè уште голем процент од граѓаните сметаат дека дезинформации во земјава се шират и преку различните дипломатски служби во нашата земја. Во 2022 година, дури 52% од граѓаните сметале дека дезинформации се шират преку дипломатијата и институциите на САД - во 2025 тој процент е намален на 40%. Слично, во 2022 година 52% од граѓаните сметале дека дезинформации се шират преку дипломатијата и институциите на ЕУ, а во 2022 година тој процент изнесува 39%. Дипломатијата и институциите на Руската Федерација шириле дезинформации во земјава според 46% од граѓаните во 2022 година, а тој процент во 2025 изнесува 42%. Споредбената анализа јасно покажува дека во периодот од 2022 до 2025 година се случила промена на перцепцијата - ако во 2022 година граѓаните сметале дека дезинформации во земјава се шириле во поголема мера од страна на САД и ЕУ отколку од Руската Федерација, во 2025 имаме спротивна перцепција.

Преку кои од следниве чинители се шират дезинформации во земјава?

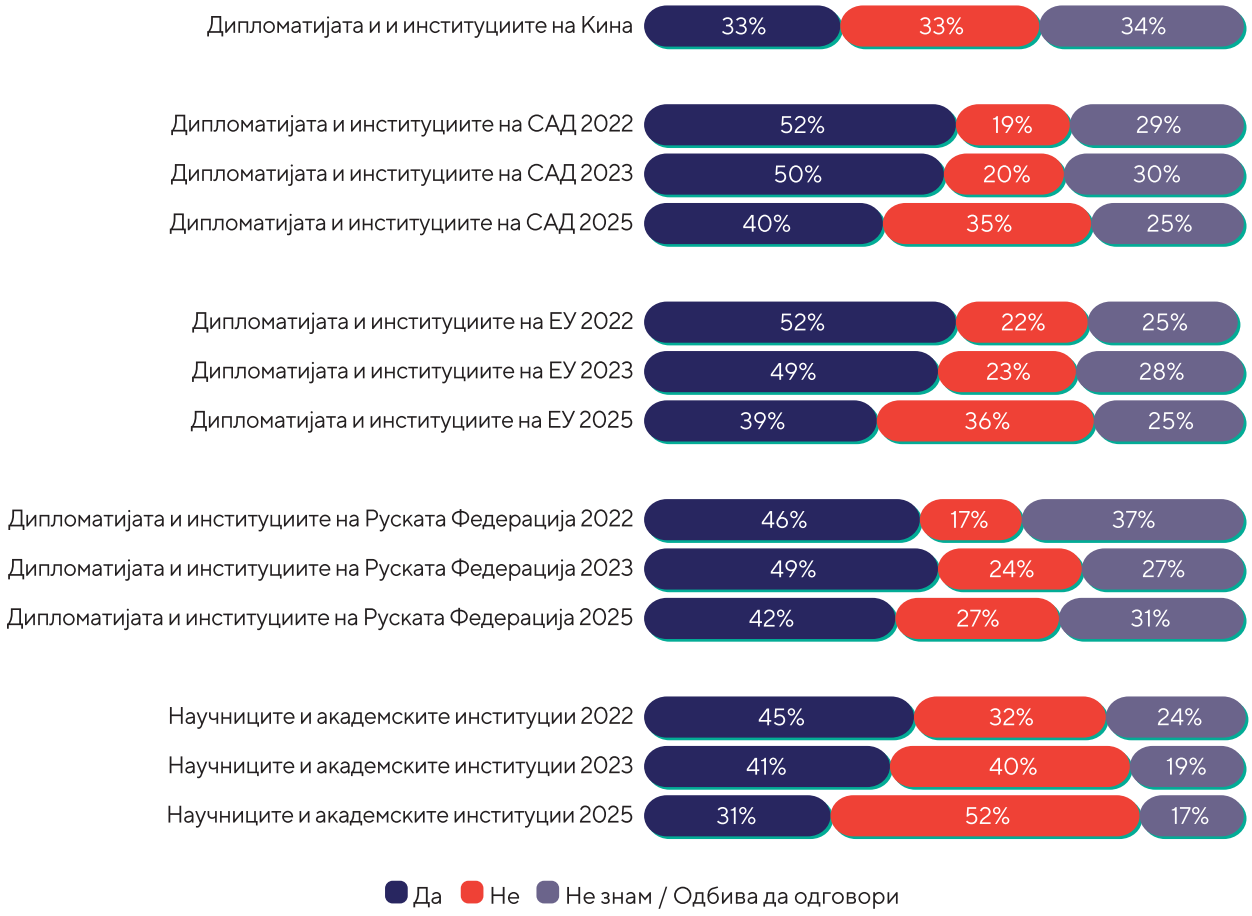

Во 2025 беше измерена и перцепцијата на граѓаните во однос на Кина – 35% од граѓаните сметаат дека дипломатијата и институциите на Кина шират дезинформации во земјава, додека пак, исто толкав број не се сложуваат со ова тврдење.

Споредбената анализа покажува исклучителна промена на перцепцијата за научниците и академските институции во периодот 2022-2025 година. Во 2022 високи 45% од граѓаните сметале дека научниците и академските институции во земјава шириле дезинформации, додека пак во 2025 само 31% го делеле тој став, наспроти 52% не се согласувале со таквото тврдење.

Во истражувањето во 2025 година беа измерени и ставовите на граѓаните во однос на соседните земји. Истражувањето покажува дека, според граѓаните, дипломатиите и институциите на соседните земји шират дезинформации во земјава во многу поголема мера отколку дипломатиите и институциите на големите геополитички сили. Така, дури 60% од граѓаните сметаат дека дипломатијата и институциите на Бугарија шират дезинформации во земјава, а 52% сметаат дека дезинформации во земјава шири дипломатијата и институциите на Грција. Во однос на перцепцијата за ове две соседни земји нема значајни разлики кај граѓаните од македонската и албанската етничка заедница.

Ставовите кон Косово, Албанија и Србија значително варираат по етничка линија, па општата слика во јавноста е обликувана пред сè од различните перцепции на граѓаните од албанската и македонската етничка заедница. Дипломатијата и институциите на Косово шират дезинформации во земјава според 46% од граѓаните, а на Албанија според 43% од граѓаните. Овие високи проценти главно произлегуваат од перцепциите на граѓаните од македонската етничка заедница, кај кои забележливо доминира убедувањето дека овие две земји се извори на дезинформации. Кај Македонците, 51% сметаат дека Косово шири дезинформации, наспроти 22% кои не се согласуваат со тоа, а слично е и во случајот со Албанија, каде 48% веруваат дека таа шири дезинформации, додека 25% го сметаат спротивното. Наспроти ова, перцепциите кај граѓаните од албанската етничка заедница се значително порамнотежени и далеку помалку поларизирани. 31% од Албанците сметаат дека Косово шири дезинформации, додека 35% не се согласуваат со таквиот став; во однос на Албанија, 30% веруваат дека таа шири дезинформации, наспроти 37% кои го одбиваат ова тврдење.

Кога станува збор за Србија, 41% од граѓаните сметаат дека нејзината дипломатија и институции шират дезинформации во Северна Македонија. Овој наод, сепак, е во голема мера резултат на ставовите на граѓаните од албанската етничка заедница, меѓу кои 53% веруваат дека Србија е извор на дезинформации, додека само 18% имаат спротивно мислење. Кај Македонците, перцепциите за Србија се порамномерно распределени: 37% сметаат дека Србија шири дезинформации, а речиси идентичен процент — 38% — не се согласуваат со ова.

Преку кои од следниве чинители се шират дезинформации во земјава?

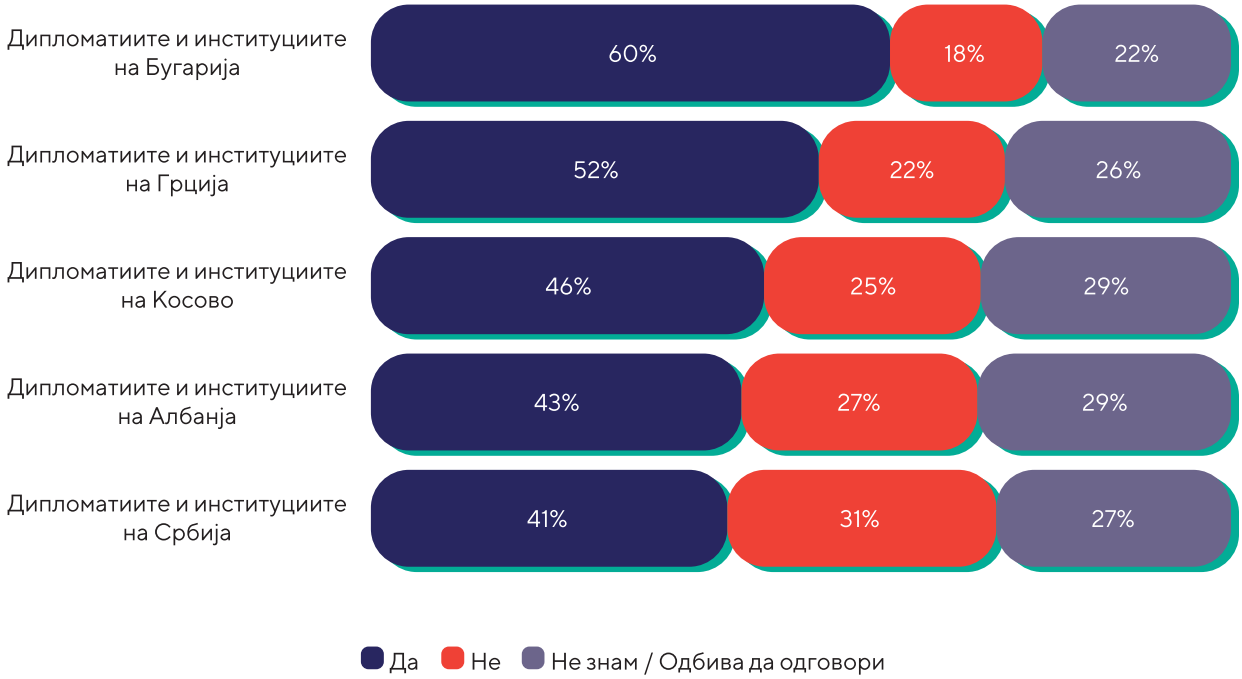

Три четвртини од граѓаните (74%) сметаат дека владата треба да преземе мерки за справување со дезинформации во медиумите.

Дали според Ваше мислење Владата треба да преземе мерки за справување со дезинформации во медиумите?

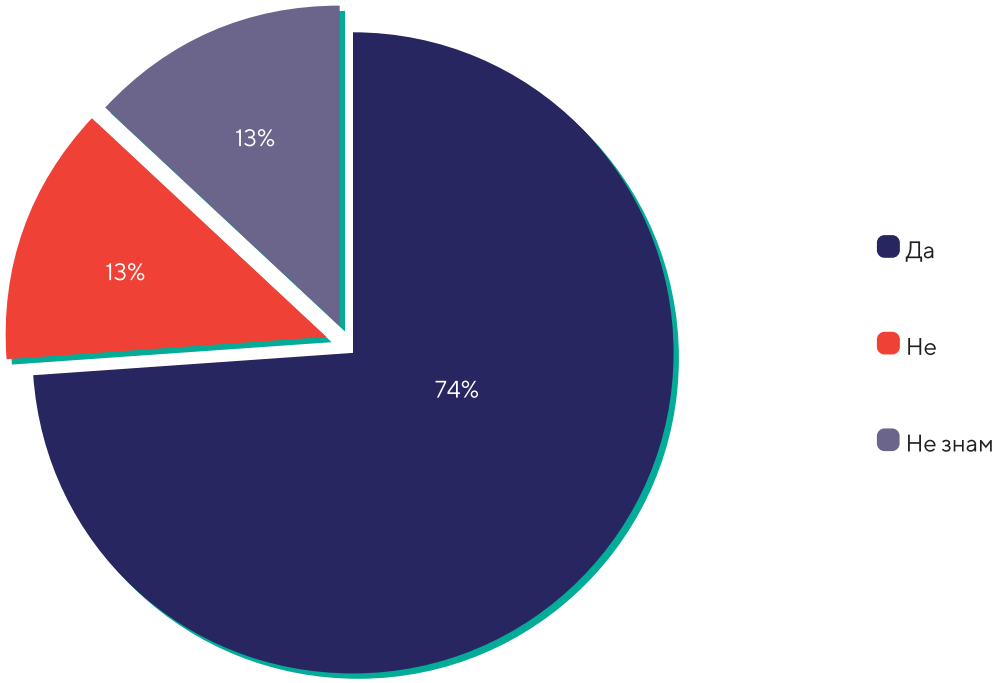

Споредбената анализа на истражувањата од 2022, 2023 и 2025 година ги потврдува чинителите кои треба, според граѓаните, да имаат улога во намалување на негативните ефекти од дезинформациите во медиумите. Според граѓаните, водечката улога во намалување на негативните ефекти од дезинформациите во медиумите треба да имаат институциите задолжени за креирање на медиумски политики (64% во 2022 година, 59% во 2023 година и 64% во 2025 година). Водечка улога треба да имаат и медиуми, односно новинарите, но вакво очекување опаѓа низ мерениот период (64% во 2022 година, 58% во 2023 година, а 56% во 2025 година).

Во периодот 2022-2025 се забележува промена на ставот на граѓаните во однос на улогата и на некои од останатите чинители. Имено, во 2022 година 39% од граѓаните сметале дека политичарите треба да превземат улога во намалување на ефектите од дезинформациите во медиумите, а во 2025 година овој процент изнесува 40%. Одговорност од социјалните медиуми во 2022 година очекувале 31%, додека пак во 2025 година 36%. Најголемо зголемување на очекувањата е забележано во однос на академските институции. Во 2022 година 18% спетале дека тие треба да превземат улога во намалување на дезинформациите, а во 2025 година овој процент пораснал на 26%. Невладините организации во 2022 година биле наведени од 14% граѓани, а во 2025 година од 18%, додека пак неформалните здруженија на граѓани биле наведени од 12% во 2022 година, наспроти 16% во 2025 година.

Кои од следниве чинители, според Вас, треба да имаат водечка улога во намалување на негативните ефекти од дезинформациите во медиумите?

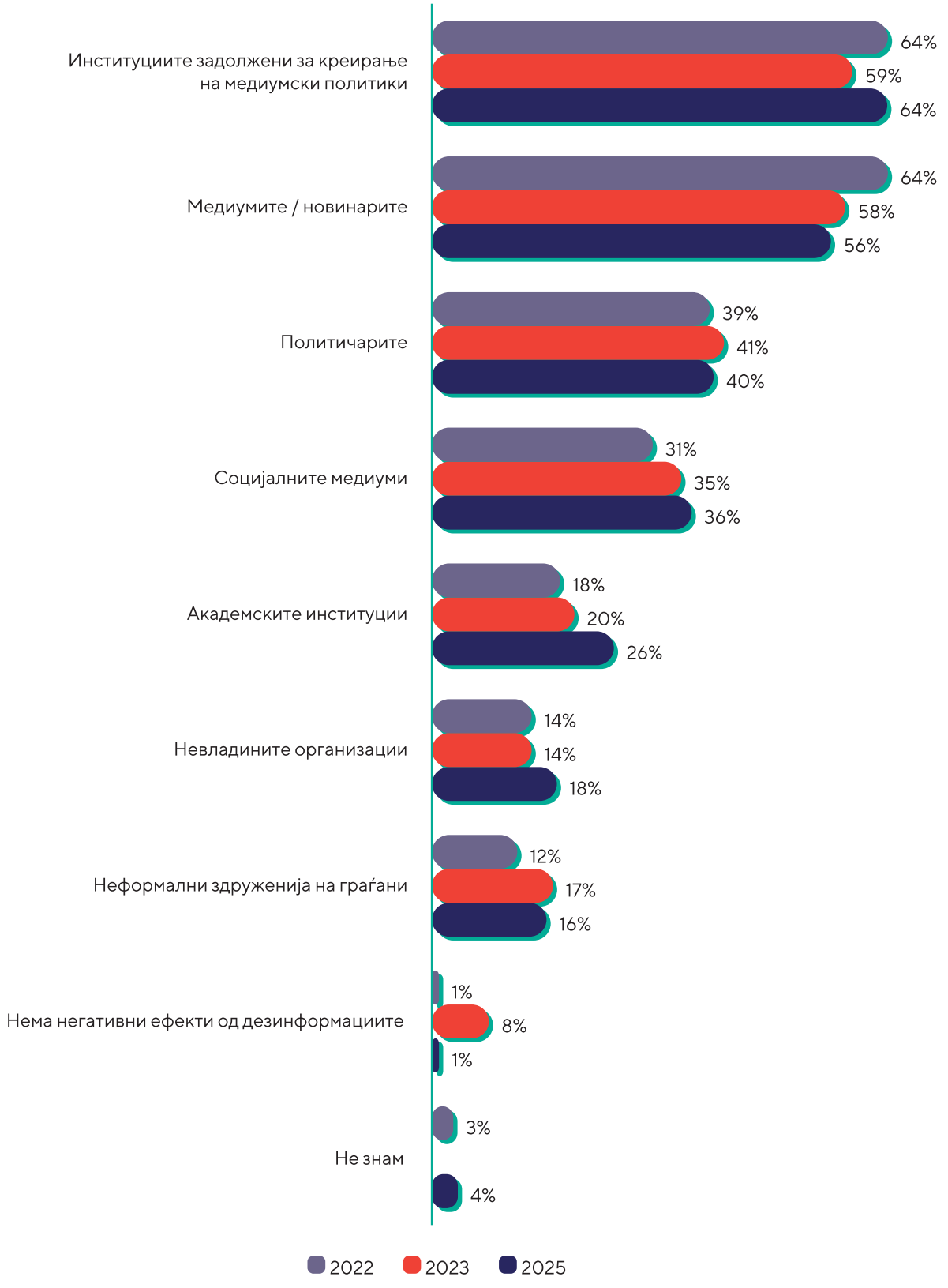

ВЛИЈАНИЕ НА СТРАНСКИ И ДОМАШНИ ИЗВОРИ НА ДЕЗИНФОРМАЦИИ

ТЕОРИИ НА ЗАГОВОР

Истражувањето покажува дека граѓаните се, во голема мера, подложни на дезинформации и теории на заговор. Споредбената анализа на податоците од 2022, 2023 и 2025 година укажува на потребата од континуирана работа во доменот на разоткривање на дезинформациите во медиумите, како и подигање на нивото на свесност и медиумска писменост на граѓаните со цел постигнување видлива промена на ставовите.

Во колкав степен верувате во секоја од следниве изјави?

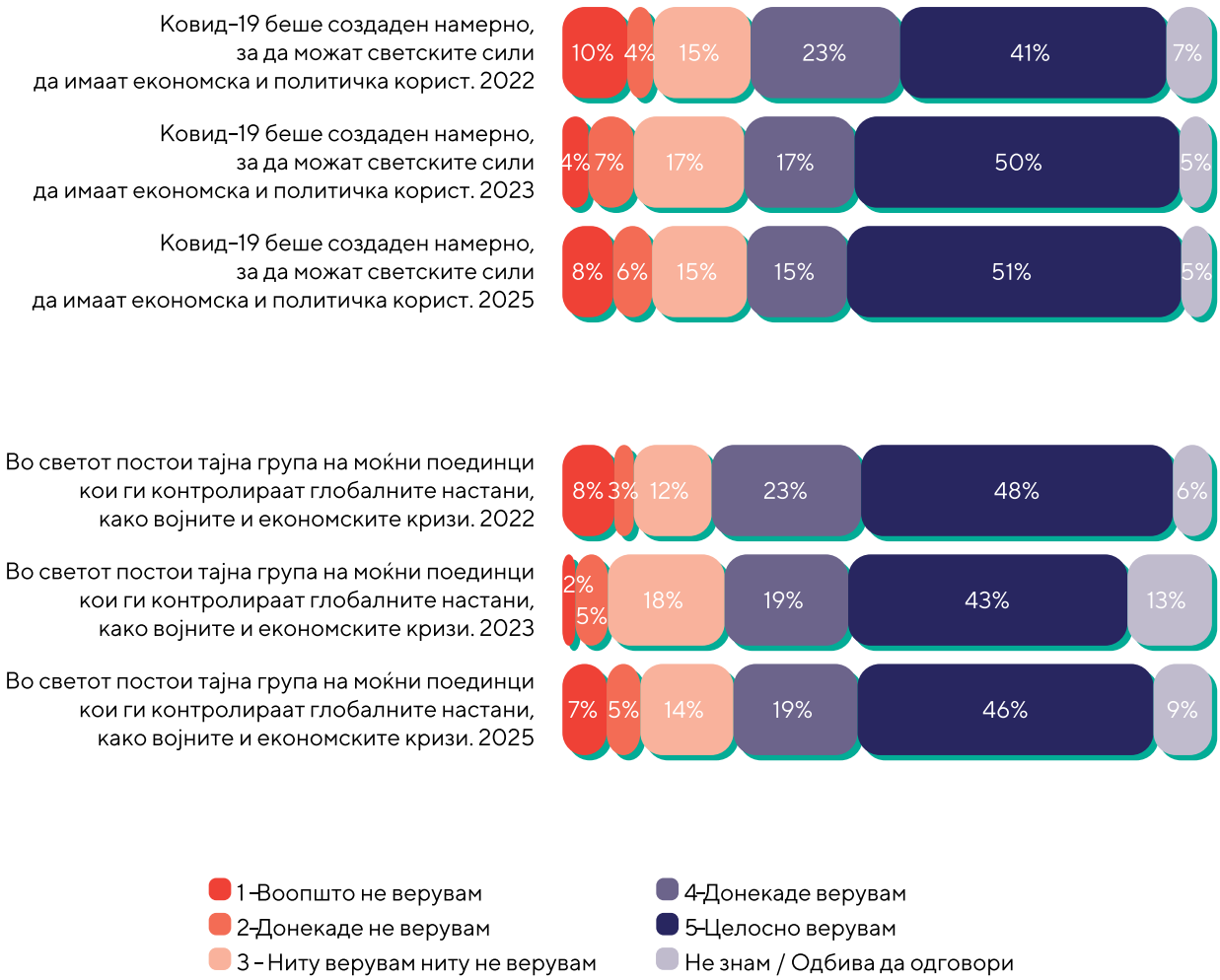

Истражувањето во 2025 година покажува дека 65% од граѓаните веруваат дека во светот постои тајна група на моќни поединци кои ги контролираат глобалните настани, како војните и економските кризи. Иако анализата покажува намалување на овој процент (од 71% во 2022 година на 65% во 2025 година), останува фактот дека две третини од граѓаните веруваат во ваквиот став.

Исто така, голем процент на граѓаните веруваат дека Ковид-19 беше создаден намерно, за да

можат светските сили да имаат економска и политичка корист. Ова верување го делеле 66% од граѓаните во 2025 година, исто како и во 2022 година.

Во однос на информациите поврзани со климатските промени истражувањата покажуваат исклучително негативен тренд, односно зголемување на процент на граѓани кои веруваат дека климатските промени не постојат, туку се измислени за да се контролира економијата. Во 2022 година само 24% од граѓаните сметале дека климатските промени не постојат туку се измислени за да се контролира економијата, во 2025 година тој процент е пораснат на 31%. Овој тренд уште повеќе се потврдува и со податокот што, во 2022 година високи 52% од граѓаните го застапувале ставот дека климатските промени навистина постојат, додека пак во 2025 година тој процент е намален на 41%.

Во колкав степен верувате во секоја од следниве изјави?

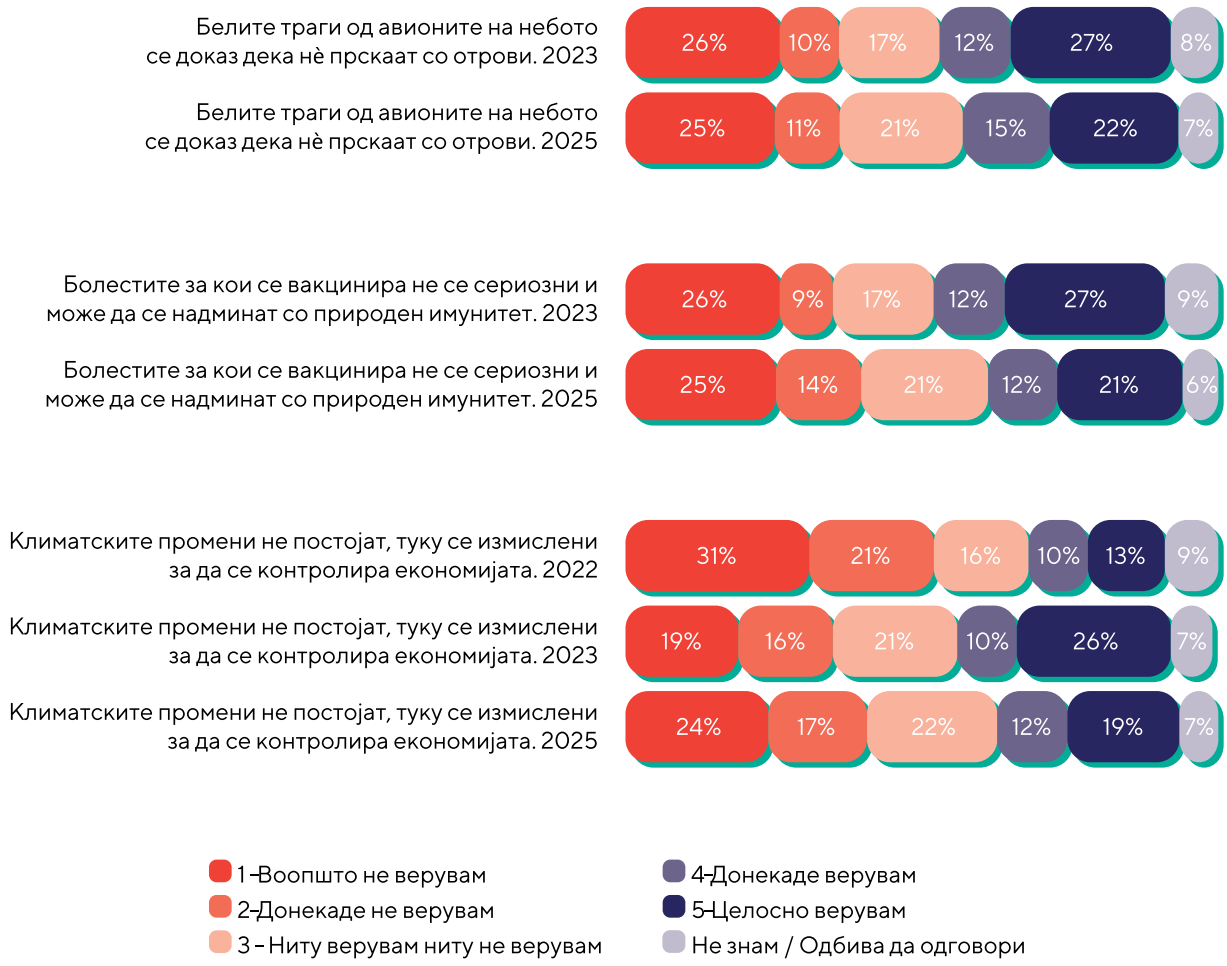

Белите траги од авионите на небото се доказ дека нè прскаат со отрови, е наратив во кој веруваат 37% од граѓаните во 2025 година (39% во 2023 година). Истражувањата покажуваат дека процентот на граѓани кои не веруваат во овој наратив е помал од оние кои веруваат (36% во 2025 и 2023 година не веруваат во овој наратив).

Во периодот 2022-2025 година е измерен позитивен тренд во однос на намалување процентот граѓани кои веруваат во анти-ваксерскиот наратив според кој болестите за кои се вакцинира не се сериозни и може да се надминат со природен имунитет. Ако во 2023 година

39% од граѓаните верувале во овој наратив, наспроти 35% кои не верувале, во 2025 година 33% верувале, додека пак 39% не верувале во ваквиот наратив.

ВЛИЈАНИЕ НА ПРО-РУСКИТЕ ДЕЗИНФОРМАЦИСКИ НАРАТИВИ

Резултатите од истражувањето во 2025 година покажуваат дека ставовите на граѓаните во однос на про-руските дезинформациски наративи остануваат речиси непроменети во однос на 2023 година. Најилустративен пример е тврдењето дека во Украина постојат американски лаборатории за биолошко оружје – наратив кој со години циркулира во регионалните медиуми и социјални мрежи. Во двете истражувања, 2023 и 2025, исти 39% од граѓаните веруваат во ова тврдење, без никакво поместување. Мало поместување на ставовите може да се види во однос на граѓаните кои не веруваат во горенаведениот наратив – ако во 2023 година само 8% навеле дека не веруваат во горенаведениот наратив, во 2025 година тој процент пораснал на 15%. Овој пораст укажува на одредено јакнење на критичката јавност. Сепак, најсилно говори фактот дека повеќе од половина граѓани – 53% во 2023 и исто толку во 2025 година – немаат оформено никаков став во однос на ова прашање, што ја потврдува длабоката неинформираност или колебливост кај јавноста во однос на геополитички наративи, но и потенцијалната ранливост од влијанијата на дезинформациски кампањи.

Иако поголем дел од граѓаните (43% во 2023 година и 44% во 2025 година) не го оправдуваат рускиот напад врз Украина, сепак висок процент (22% во 2023 година, односно 21% во 2025 година) сметаат дека рускиот напад врз Украина е оправдан. Притоа, нема значајни разлики во ставовите на граѓаните од македонската и албанската етничка заедница.

Во колкав степен верувате во секоја од следниве изјави?

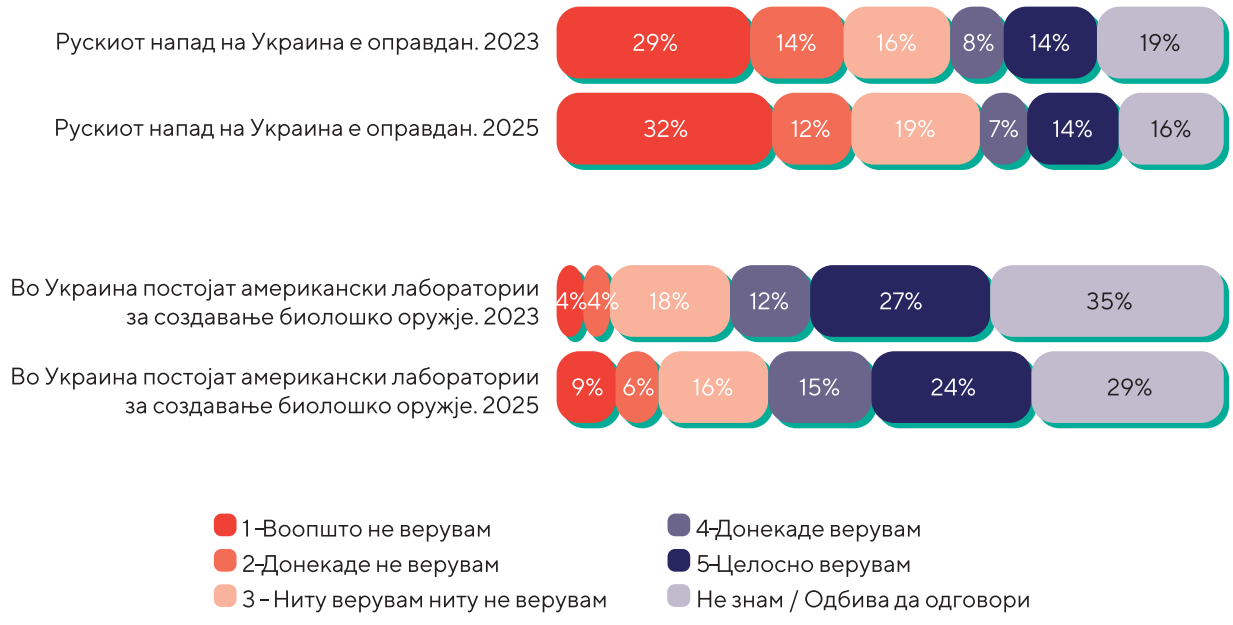

Сепак, истражувањето покажува зголемување на свесноста на граѓаните за присуството на про-руските влијанија во државава. Ако во 2023 година 17% од граѓаните сметале дека во земјава има извори и ентитети кои ги промовираат руските интереси, во 2025 година овој процент пораснал дури на 29%.

Дали според Вашите сознанија има извори/ентитети што ги промовираат руските интереси и ставови во земјава?

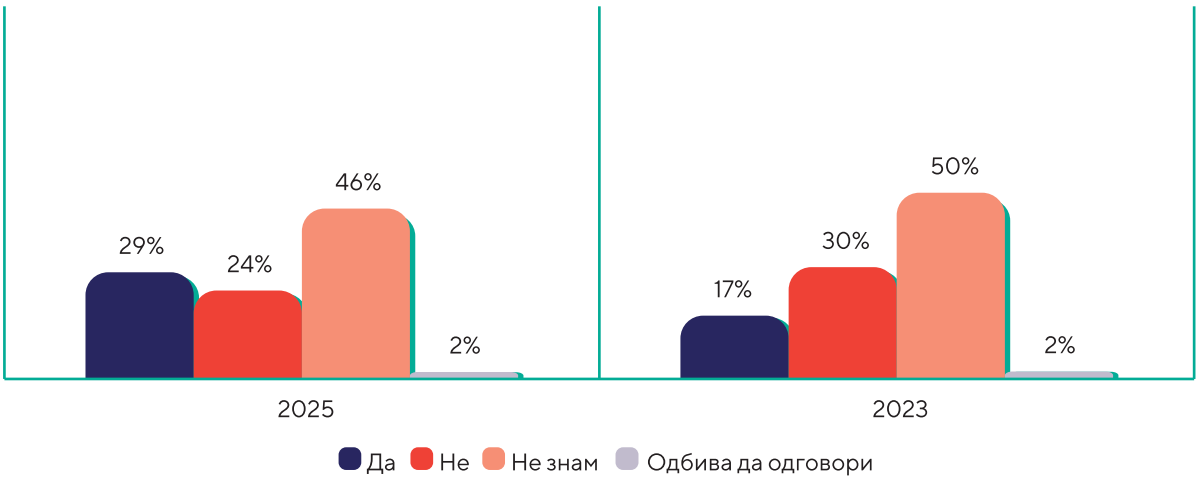

Антиевропските, односно, про-руските наративи во голема мера сè уште го креираат јавното мислење во земјава. Притоа, истражувањето покажува дека тие имаат значително поголемо влијание на граѓаните од македонска етничка припадност, наспроти граѓаните од албанска етничка припадност.

Во 2023 година 42% од граѓаните сметале дека воведување на санкции против Русија, во контекст на војната во Украина, не е добра политика за нашата земја. Во 2025 година, овој процент само се зголемил. Имено, во 2025 година 45% од граѓаните се изјасниле дека воведување на санкции против Русија не е добра политика за нашата земја, наспроти 22% кои го тврделе спротивното. Ваквиот став значително се разликува кај граѓаните од македонската и албанската етничка заедница. Додека 56% од граѓаните од макединска етничка припадност сметаат дека санкциите кон Русија не се добра политика (12% сметаат дека се добра политика), 44% од граѓаните од албанската етничка заедница сметаат дека санкциите кон Русија се добра политика.

Истражувањата покажуваат позитивно поместување во однос на ставовите кои се однесуваат на војната во Украина. Во 2023 година 34% сметале дека нашата земја треба да продолжи да ги поддржува суверенота и независноста на Украина во војната со Русија, наспроти 23% кои го застапувале спротивното. Во 2025 година бележиме поголема поларизација по ова прашање, со поголема застапеност на ставовите за поддршка на Украина. Во 2025 година, 39% од граѓаните сметале дека нашата земја треба да продолжи да ги поддржува суверенота и независноста на Украина во војната со Русија, наспроти 25% кои го застапувале спротивното.

Најголемото позитивно поместување е измерено во однос на ставовите на граѓаните поврзани со геополитичкото позиционирање на нашата земја во контекст на интензивираната поларизацијата на глобалната политичка сцена. Ако во 2023 година преовладувало мислење-

то дека нашата земја треба да се ориентира кон сферата на руско влијание, во 2025 година бележиме целосна промена на ставовите во насока на ориентирање кон САД и ЕУ. Имено, во 2023 година 35% од граѓаните се изјасниле дека за нашата земја е покорисно сојузништво со Русија отколку со САД и ЕУ, наспроти 26% кои го фаворизирале сојузништвото со САД и ЕУ. Во 2025 година е забележана драстична промена на ставовите – дури 43% од граѓаните се изјасниле дека за нашата земја е покорисно сојузништво со САД и ЕУ, наспроти 22% кои се изјасниле во прилог на сојузништво со Русија.

Во колкав степен верувате во секоја од следниве изјави?

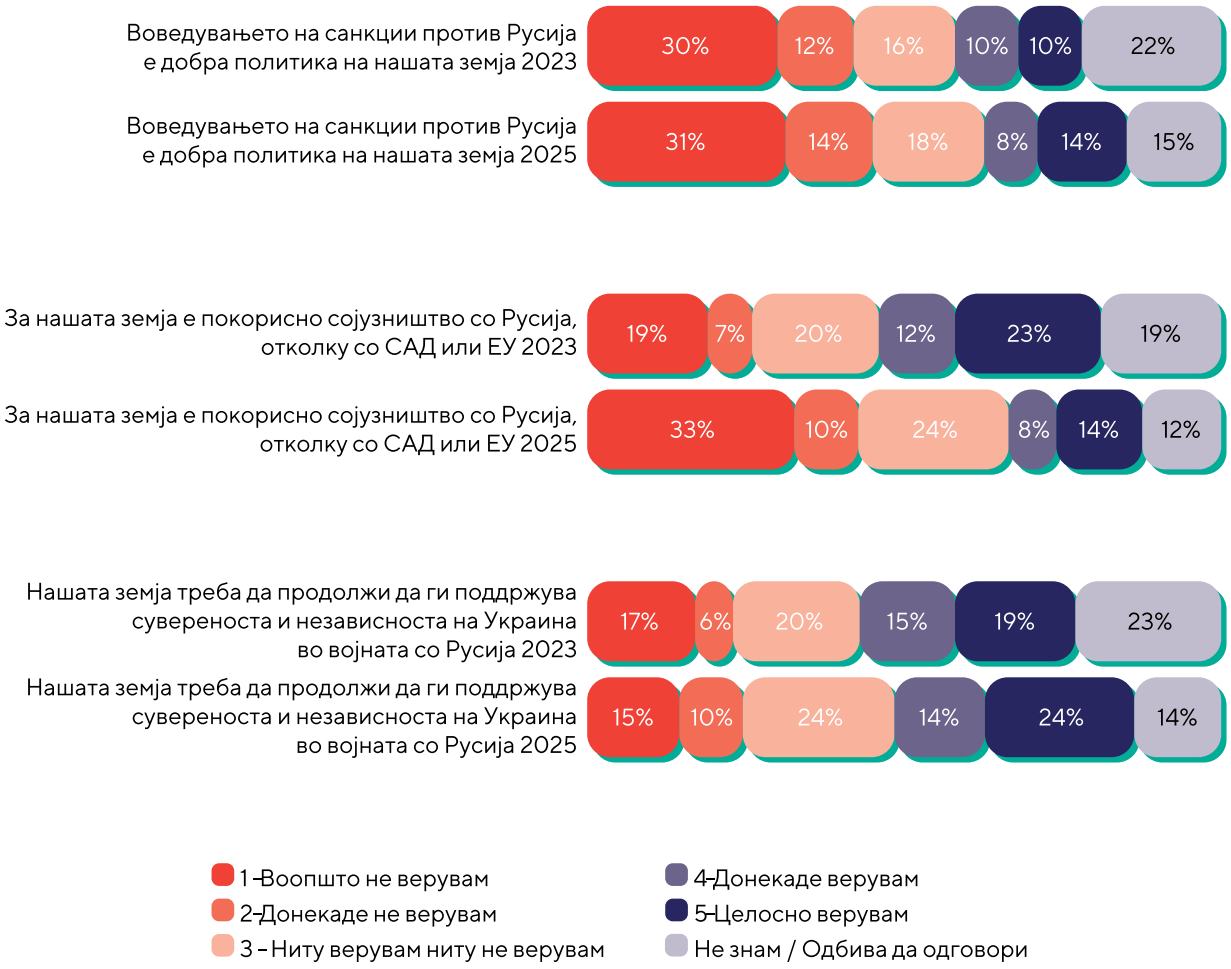

ГЕОПОЛИТИЧКИ ОДНОСИ НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Политичкиот притисок врз земјава во однос на решавање на спорот со Бугарија, како предуслов за продолжување на интегративните процеси не доведе до никаква промена на ставовите на граѓаните во однос на некои од клучните прашања. Истражувањето во 2023 година покажа дека дури 50% од граѓаните не се согласуваат со идејата за промена на Уставот со цел влез во ЕУ, при што високи 42% воопшто не се согласуваат со ваквата идеја, а 8% донекаде не се согласуваат. Во 2025 година ставовите се потврдија, а беше забележано и зголемување на отпорот кон оваа идеја. Во 2025 година 52% од граѓаните не се согласиле со идејата за промена на Уставот, при што 43% воопшто не се согласуваат со таа идеја, а 9% донекаде не се согласуваат. Во однос на ова прашање има енормна разлика во ставовите кај мекедонската и албанската етничка заедница. Додека само 17% од граѓаните со македонска етничка припадност се согласуваат на промена на уставот (10% целосно, а 7% донекаде се согласуваат), 54% од граѓаните со албанската етничка припадност се согласни да се смени уставот (40% целосно, а 14% донекаде се согласуваат). Сепак, споредбената анализа со податоците од истражувањето во 2023 година покажува тренд на приближување на ставовите – ако во 2023 година 68% од Албанците биле согласни за промена на Уставот, во 2025 година тој процент паднал на 54%.

Дополнително, граѓаните имаат поделени мислења и во однос на влијанието врз општествените вредности кои ќе ги донесе членството во ЕУ. 40% од граѓаните во 2025 година (39% во 2023 година) сметале дека членството во ЕУ ќе доведе до губење на традиционални семејни вредности. Наспроти нив 31% во 2025 година, односно 32% во 2023 година не се согласуваат со ваквиот став. Притоа, според податоците на истражувањето, македонската етничка заедница е многу позагрижена од албанската етничка заедница за влијанието на ЕУ врз традиционалните семејни вредности. Додека 45% од граѓаните со македонска етничка припадност сметаат дека членството во ЕУ ќе доведе до губење на традиционални семејни вредности (26% го мислат спротивното), кај граѓаните со албанска етничка припадност овој процент е значително помал (30%), наспроти 38% кои не стравуваат од губење на традиционалните вредности.

Истражувањето во 2025 година ги адресираше и дезинформациските наративи кои имаат цел да ја разнишаат поддршката на граѓаните за евроинтегративните процеси преку пласирање на идејата за институционална нестабилност на Европската Унија. Резултатите од истражувањето покажуваат дека сепак, македонските граѓани не се во толкава голема мера подложни на ваквите наративи. Имено, 25% од граѓаните се изјасниле дека веруваат дека ЕУ наскоро ќе се распадне, наспроти 43% кои веруваат во институционалната стабилност на ЕУ.

Најголема промена на ставовите е забележана во однос на безбедносните прашања поврзани со воената поларизација на глобалната сцена во последниве години. Ако во 2023 година само 31% од граѓаните се изјасниле дека се чувствуваат позаштитени по влегувањето на земјава во НАТО (наспроти 36% кои не го делеле тој став), во 2025 година дури 46% од граѓаните се изјасниле дека се чувствуваат позаштитени по влегувањето на земјава во НАТО (наспроти 23% кои не го делеле тој став). Овој став е поизразен кај граѓаните од албанската етничка заедница (60% се изјасниле дека се чувствуваат побезбедно) отколку кај македонската етничка заедница (38% се изјасниле дека се чувствуваат побезбедно по влегувањето на земјава во НАТО).

Во колкав степен се согласувате дека:

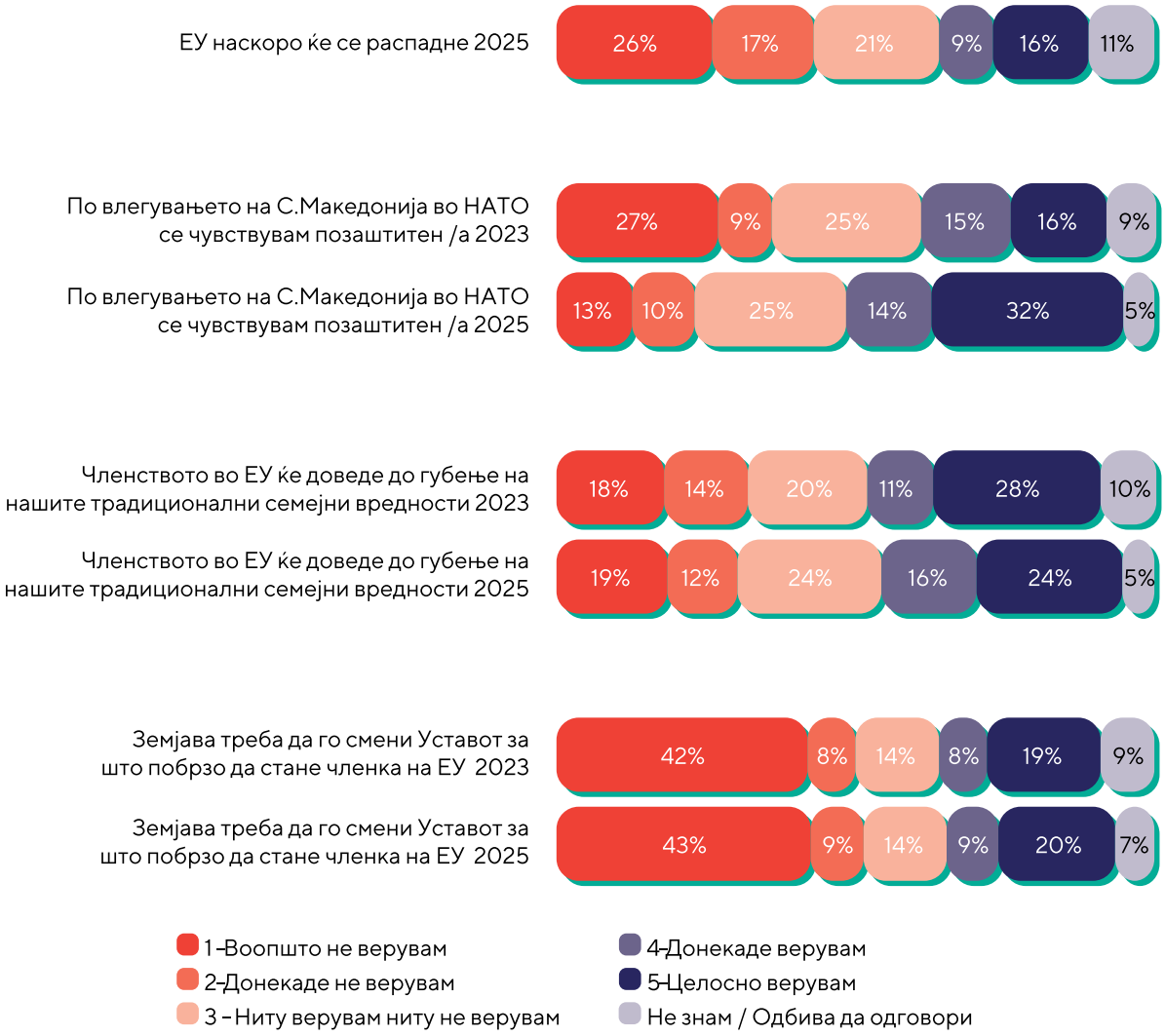

Истражувањето во 2025 година открива и еден скептицизам кон евроинтеграциските процеси, кој произлегува од комбинација на политички, економски и културни перцепции. За огромно мнозинство граѓани, процесот на пристапување кон ЕУ се перцепира како премногу бавен (82%), што го одразува чувството дека земјата долго време стои во место, без видлив напредок или јасен временски хоризонт. Истовремено, доминира верувањето дека ЕУ поставува неправедни услови (69%) и дека користи двојни стандарди (68%), што го засилува впечатокот дека земјата е држена на маргините од пристапниот процес.

Економските стравови се подеднакво силни. Две третини од анкетираните (67%) очекуваат влезот во Унијата да донесе пораст на трошоците и цените, а 63% стравуваат дека членството би можело дополнително да го поттикне иселувањето. Овие ставови укажуваат на длабока економска ранливост и перцепција дека евроинтеграцијата може да ја зголеми, наместо да ја намали, економската несигурност.

Во општествено-културниот домен, значаен дел од граѓаните (59%) сметаат дека ЕУ промо-

вира либерални, левичарски и ЛГБТ вредности кои се во спротивност со традицијата. Ова дополнително ја храни перцепцијата за надворешен притисок врз културните норми и вредности.

Овие перцепции се надополнети со чувството дека членството може да го загрози државниот и национален суверенитет – 40% од граѓаните го делат овој став, наспроти 34% кои не се согласуваат. Паралелно, се појавува и дилема за самата стратешка насока на државата: 33% од граѓаните сметаат дека постојат подобри алтернативи од влезот во ЕУ, додека 41% не се согласуваат со ова, што укажува на зголемена скепса, но и на отсуство на јасен, убедлив наратив за некаква алтернативна патека.

Во колкав степен се согласувате дека:

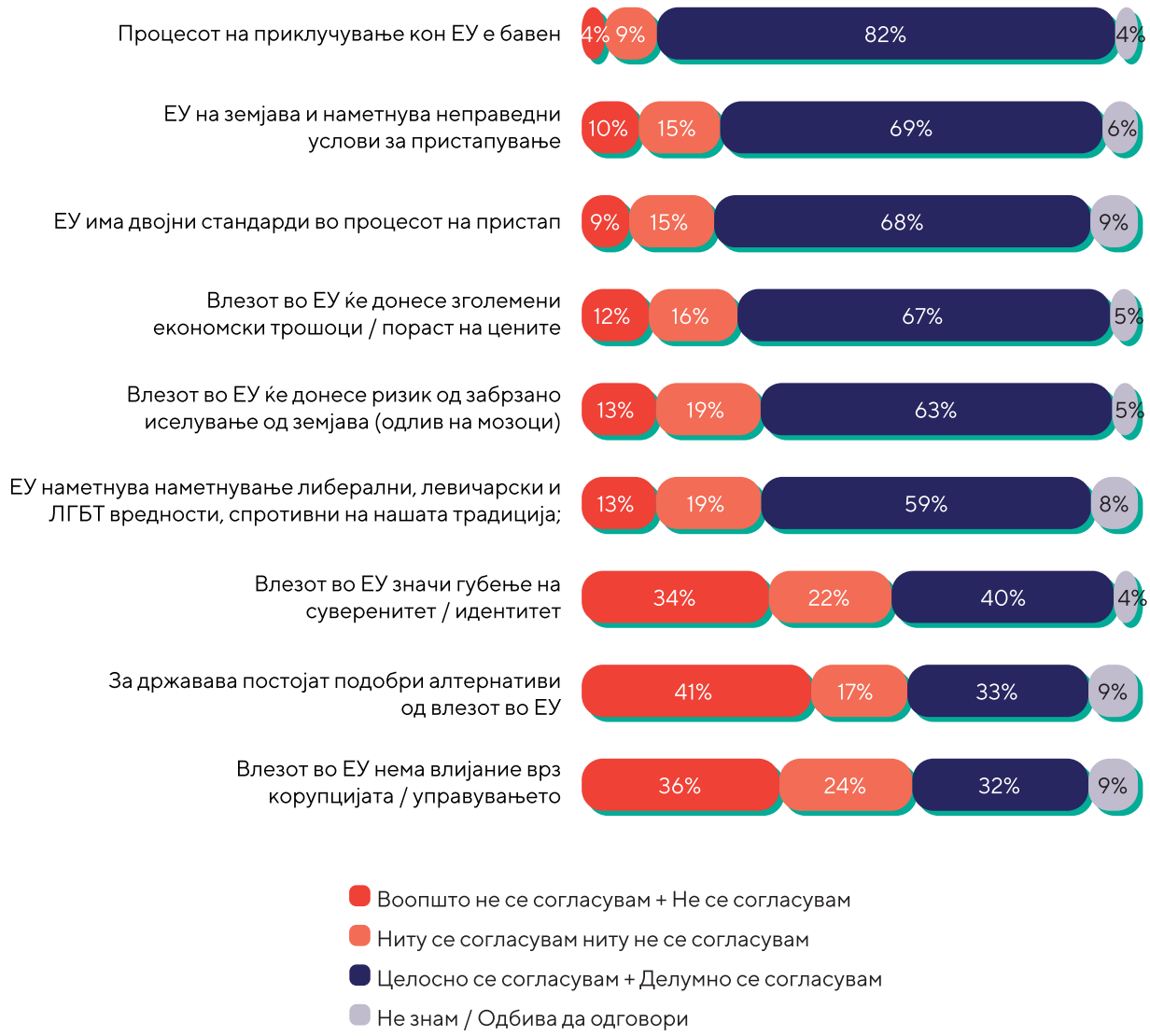

Сепак, европската перспектива не е целосно загубена. Поголем процент граѓани (36%) и понатаму веруваат дека членството во ЕУ би имало позитивно влијание врз управувањето и борбата против корупцијата – една од најболни точки во домашниот контекст. Ова покажува дека, и покрај разочарувањето, дел од јавноста сè уште ја гледа ЕУ како потенцијален извор на институционални реформи и поголема отчетност.

Сумирано, резултатите откриваат јавност која е истовремено скептична, исцрпена и поделена, но не и целосно откажана од идејата за европска интеграција. Стравовите од неправда, економска несигурност и културна загрозеност доминираат, но паралелно опстојуваат и очекувања дека ЕУ може да донесе подобро владеење и посилна борба против корупцијата – што ја прави интеграцијата уште сложена, но сè уште релевантна цел во очите на граѓаните.

Наодите од истражувањето упатуваат на тоа дека перцепциите за пријателските и непријателските држави остануваат длабоко поврзани со етничката припадност, политичките наративи и историското искуство на граѓаните.

Која земја е најголем пријател на С. Македонија?

Која земја е најголем непријател на С. Македонија?

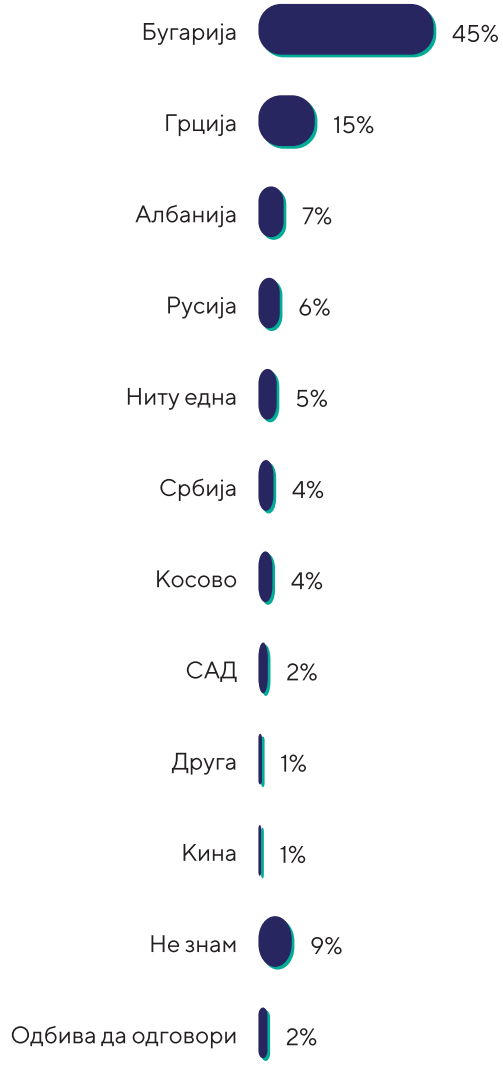

Србија се издвојува како држава што граѓаните најчесто ја доживуваат како најголем пријател на Северна Македонија – дури 40% од испитаниците го делат овој став. Но подлабоко разгледување открива дека ова позитивно чувство е концентрирано кај граѓаните со македонска етничка припадност (55% од нив ја препознаваат Србија како најголем пријател на земјава) и кај граѓаните од останатите етнички заедници (36%), но не и кај граѓаните од албанска етничка припадност, од кои само 8% сметаат дека Србија е најголемиот пријател на земјава. За граѓаните од албанската етничка припадност, најголеми пријатели на државата се Албанија (30%) и САД (29%).

Кога станува збор за непријателски држави кај граѓаните нема значајни поделби – 45% од испитаниците сметаат дека Бугарија е најголемиот непријател на државава (54% од Македонците, 23% од Албанците и 47% од граѓаните од останатите етнички заедници), а Грција ја зазема втората позиција – 15% од испитаниците ја перципираат Грција како најголем непријател (16% од Македонците, 12% од Албанците и 15% од граѓаните од останатите етнички заедници).

Позначајни се разликите во перцепцијата на Русија и Србија. 17% од Албанците сметаат дека Русија е најголем непријател на земјава (наспроти 1% од Македонците), а 13% од Албанците сметаат дека Србија е најголем непријател (наспроти 0% од Македонците).

ПРЕПОРАКИ

Следните препораки произлегуваат како резултат на истражувачкиот процес и анализата на податоците. Тие се се засноваат на сеопфатен пристап на целото општество[1] (анг. whole-of-society approach), кој подразбира координирано, институционализирано и долгорочно делување на сите релевантни чинители: државните институции, медиумите, образовнио т систем, граѓанските организации, академската заедница, приватниот сектор и дигиталните платформи. Препораките се фокусирани на сознанијата дека дезинформациите и странските антидемократски влијанија претставуваат структурен и долгорочен ризик за демократските процеси, јавната доверба и општествената кохезија.

1. Јакнење на системски и координиран пристап на целото општество

- Неопходен е системски пристап за градење култура на критичко мислење и општествен дијалог на сите нивоа, почнувајќи од проактивна улога на државните институции на ниво на градење јавни политики, зголемување на квалитетот на медиумското покривање на жешките теми, додека медиумската и дигиталната писменост треба да се зајакне и преку образовниот систем и преку едукативни програми во медиумите, како и преку реформирање на односот на институциите и засегнатите страни од сите сектори, како и на сите нивоа.
- Неопходно е воспоставување или надградба на национален стратешки рамковен документ за справување со дезинформациите и странските информациски манипулации, кој ќе биде заснован на емпириските наоди од редовни истражувања, ќе обезбеди јасна распределба на улоги и ќе создаде трајна инфраструктура за отпорност.
- Ниското ниво на доверба во институциите, но и во медиумите како столб на демократијата, од една страна, како и искажаната граѓанска свест за штетноста на дезинформациите, проследена со барање за решавање на состојбата од друга страна, ја прави приоритетна потребата за креирање на државна стратегија за јакнење на отпорноста на штетните влијанија на дезинформации преку инклузивен процес кој ќе ги земе предвид и сите досегашни искуства за надминување на поларизацијата.

2. Усогласување на законодавната рамка и зголемување на институционалниот капацитет

- Потребно е итно усогласување на националната законска рамка со европското законодавство, особено со Законот за дигитални услуги (DSA) и Европскиот закон за слобода на медиумите (EMFA), како и јакнење на капацитетите на регулаторните тела и институциите за транспарентна јавна комуникација.

3. Заштита на изборниот интегритет и демократските процеси

- Неопходно е развивање специфични стратегии за заштита на изборниот интегритет, преку соработка меѓу изборните тела, регулаторите, медиумите и граѓанското општество, со фокус на дигиталните платформи и изборните дезинформации.

[1] Патоказ за заштита на демократијата од информациски закани. https://metamorphosis.org.mk/izdanija_arhiva/patokaz-za-zashtita-na-demokratijata-od-informaciski-zakani/.

4. Јакнење на медиумскиот интегритет и професионалните стандарди

- Медиумите треба да воспостават внатрешни механизми за проверка на факти, управување со чувствителни содржини и зајакнување на саморегулацијата, со цел зголемување на довербата на јавноста.
- Медиумите да се заложат за пренесување на проверени содржини од сервиси за проверка на факти или други медиуми, како и граѓански организаци кои редовно разоткриваат дезинформации и дезинформациски наративи во рамките на своето работење.

5. Медиумска писменост и дигитална писменост како долгорочна јавна политика

- Медиумската и дигиталната писменост треба да се третираат како долгорочен приоритет, интегрирани во формалното образование и јавните кампањи, со таргетирани пристапи за различни општествени групи.
- Граѓанските организации треба да продолжат со креација и акумулирање на знаења поврзани со проблемот на дезинформациите, особено иницијативи за подигање на јавната свест за штетните влијанија на дезинформациите и методите за градење отпорност кон нив со кои ќе се опфатат различни целни групи од нивните заедници за кои ќе утврдат дека се најподложни на негативното влијание на дезинформациите, особено младите и повозрасната популација.

6. Справување со странските антидемократски информациски влијанија

Потребно е системско адресирање на странските информациски манипулации и вмешувања (FIMI) преку стратешка комуникација и координација меѓу институциите, медиумите и граѓанските организации.

- Неопходно е подигнување на нивото на јавна дебата за геополитичкиот контекст, текот на дезинформациите, нивните извори и интересите кои ги промовираат, особено антидемократските тенденции поврзани со влијанија од странски авторитарни режими. Државните институции, академската односно научно-образовната заедница, медиумите и граѓанското општество имаат обврска проактивно да ги информираат граѓаните преку позитивни јавни наративи базирани на факти и поттикнување широка јавна дебата.
- Резултатите на истражувањето укажуваат дека сè уште постои висока подложност на теориите на заговори и другите алтернативни наративи, која е последица на структурни фактори и постојан притисок и лиферување дезинформации преку дел од медиумите, а особено преку социјалните мрежи. Овие состојби треба да се адресираат со конкретни програми засновани на соработка меѓу сите општествени чинители, наместо со патологизација или практики на политизација, отфрлање или игнорирање.

7. Демонетизација на дезинформациите и вклучување на приватниот сектор

Неопходно е вклучување на приватниот сектор и огласувачите во напорите за демонетизација на дезинформациските извори, со цел намалување на финансиските текови кои ги користат поттикнувачите на антидемократски дезинформации. Едновремено потребно е зголемување на поддршката за зголемен интегритет на медиумите преку економски модели кои ги наградуваат професионалните и етички медиумски практики, како и зголемена транспарентност во финансирањето и распространувањето на онлајн содржините.

- Државните и јавните институции, приватните компании и граѓанските организации треба да ги надградат етичките кодекси со цел инкорпорирање на борбата против дезинформации како основна вредност врз која ќе се заснова понатамошен развој на соодветни работни процедури и критериуми за постапување при процесите на набавки на медиумски услуги.
- Државните институции од законодавната и извршната власт треба да заземат проактивна улога во зајакнувањето на финансиските капацитетити на професионалните медиуми, како и во креирањето поволна средина за финансиски инвестиции во медиумската индустрија, при што подобрувањето на состојбата со медиумите треба да се третира како стратешка цел.

Само преку координиран, инклузивен и долгорочен пристап, заснован на емпириски податоци и усогласен со европските демократски стандарди, може да се изгради одржлива отпорност кон дезинформациите и странските влијанија.

АНЕКС: МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

МЕТОДОЛОГИЈА НА СЛЕДЕЊЕ НА ДЕЗИНФОРМАЦИСКИТЕ НАРАТИВИ ВО МЕДИУМИТЕ

Овој извештај дава преглед на резултатите од процесот на мониторинг на домашните онлајн медиуми од јануари 2024 – октомври 2025 година. Цел на овој мониторинг беше да се идентификуваат и анализираат дезинформациските трендовите поврзани со странските малигни влијанија во земјава и да се разберат главните пораки што тие имаат за цел да ги испратат. За да се постигне оваа цел, тимот на Метаморфозис анализираше различни медиуми и објави на социјалните мрежи, за кои се сомневаше дека содржат дезинформации поврзани со странски влијанија во земјава. Изборот на написите е направен врз основа на достапноста на проверливи факти кои можат да се проверат преку професионални новинарски методи, при што беа вклучени и написите со висока застапеност на социјалните мрежи. Спроведената анализа на овие написи опфати неколку клучни аспекти, вклучително и пораката за дезинформација што тие имаат намера да ја пренесат, темите и наративите со кои се однесуваат, нивното ниво на влијание, изворите на потекло, дистрибуцијата на медиумите и нивниот потенцијал да предизвикаат насилство или радикализација.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ

За спроведување на истражувањето беше употребена квантитативна истражувачка методологија. Техниката за прибирање на податоци се состоеше од спроведување на телефонска анкета (CATI) со помош на компјутер, користејќи ја на методологија за двојна рамка (фиксни и мобилни линии) за телефонско креирање примероци. Односот на интервјуа спроведени на фиксна и мобилна линија беше 30 / 70.

За целите на истражувањето беше дизајниран повеќестепен стратификуван репрезентативен примерок со веројатност пропорционална на проценетата големина на населението. Според демографската структура на населението, Северна Македонија е поделена на осум региони: Скопски, Полошки, Пелагониски, Вардарски, Североисточен, Југоисточен, Југозападен и Источен регион, на урбани и рурални заедници. Бројот на испитаниците беше пропорционален на вкупната популација во секој регион.

Во фиксниот примерок, интервјуата се спроведоа со возрасен кој последен имал роденден и е вработен, на возраст 18+ години кој е дома за време на повикот, или ако ова возрасно лице е отсутно, интервјуто се прави со било кое друго возрасно лице кое е на располагање во моментот на контакт. Во мобилниот примерок интервјуата се спроведуваат со лицето кое ќе одговори на телефонот; интервјуерите ќе потврдат дека лицето е 18 години или постаро, е вработено и е во можност да учествува во истражувањето со одговарање на прашалникот.

Репрезентативниот примерок содржи 1100 испитаници на возраст 18+, а маргината на грешка е 2,95% со ниво на доверба од 95%.

Теренската работа се одвиваше од 06 до 17 Октомври 2025 година.

ПРИКАЗ НА ПРИМЕРОКОТ

Регион	**N**	**%**
Вардарски	88	8.0%
Источен	99	9.0%
Југозападен	88	8.0%
Југоисточен	110	10.0%
Пелагониски	132	12.0%
Полошки	143	13.0%
Североисточен	88	8.0%
Скопски	352	32.0%
Област	**N**	**%**
Урбан	686	62.4%
Рурал	414	37.6%
Етничка припадност	**N**	**%**
Македонец / -ка	697	63.4%
Албанец / -ка	286	26.0%
Друго	117	10.6%
Пол	**N**	**%**
Машки	540	49.1%
Женски	560	50.9%
Возраст	**N**	**%**
18-29	209	19.0%
30-39	185	16.8%
40-49	195	17.7%
50-59	199	18.1%
60+	312	28.4%
Вкупно	**1100**	**100.0%**

БИБЛИОГРАФИЈА

ПРЕТХОДНИ ИСТРАЖУВАЊА ОД ИСТ ТИП

Metamorphosis Foundation. (2022). The Effect of Disinformation and Foreign Influences on Democratic Processes in North Macedonia in 2022. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/research-the-effect-of-disinformation-and-foreign-influences-on-the-democratic-processes-in-north-macedonia/. (Ефектот на дезинформациите и странските влијанија врз демократските процеси во Северна Македонија во 2022 година; https://metamorphosis.org.mk/izdanija_arhiva/istrazuvanje-efektot-na-dezinformaciite-i-stranskite-vlijanija-vrz-demokratskite-procesi-vo-severna-makedonija/)

Metamorphosis Foundation. (2023). The Effect of Disinformation and Foreign Influences on Democratic Processes in North Macedonia in 2023. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/the-effect-of-disinformation-and-foreign-influences-on-the-democratic-processes-in-north-macedonia-in-2023/ (Ефектот на дезинформациите и странските влијанија врз демократските процеси во Северна Македонија во 2023 година; https://metamorphosis.org.mk/izdanija_arhiva/efektot-na-dezinformaciite-i-stranskite-vlijanja-brz-demokratskite-procesi-vo-severna-makedonija-vo-2023-godina/).

ПЕРИОДИЧНИ ИЗВЕШТАИ ЗА МОНИТОРИНГ НА МЕДИУМИТЕ

Metamorphosis Foundation. (2024-2025). Disinformation Trends and Narratives in the Western Balkan Region: Media Monitoring Reports

- January-March 2024. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/disinformation-trends-and-narratives-in-the-western-balkans-media-monitoring-report-for-the-period-january-march-2024/
- April-June 2024. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/disinformation-trends-and-narratives-in-the-western-balkan-region-media-monitoring-report-april-june-2024/
- July-September 2024. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/disinformation-trends-and-narratives-in-the-western-balkan-region-media-monitoring-report-july-september-2024/
- October–December 2024. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/disinformation-trends-and-narratives-in-the-western-balkan-region-media-monitoring-report-october-december-2024/
- January–March 2025. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/disinformation-trends-and-narratives-in-the-western-balkan-region-media-monitoring-report-january-march-2025/
- April–June 2025. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/disinformation-trends-april-june-2025-and-narratives-in-the-western-balkan-region-media-monitoring-report-april-june-2025/
- July–September 2025. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/disinformation-trends-july-september-2025-and-narratives-in-the-western-balkan-region-media-monitoring-report-july-september-2025/

АНАЛИТИЧКИ ИЗВЕШТАИ И ДОКУМЕНТИ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

European Commission. (2022). The Digital Services Act: A safer digital space for users and businesses. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package

European Commission. (2024). North Macedonia Report 2024. https://enlargement.ec.europa.eu/north-macedonia-report-2024_en

European External Action Service (EEAS). (2025). 3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats: Exposing the architecture of FIMI operations. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/EEAS-3nd-ThreatReport-March-2025-05-Digital-HD.pdf

European Parliament. (2020). Mapping Fake News and Disinformation in the Western Balkans and Identifying Ways to Effectively Counter Them. https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2020)653621

Hybrid CoE. (2020). Trend Report 2: Western Balkans. https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-trend-report-2-western-balkans/

Hybrid CoE. (2024) Paper 20: Ukraine's position in Russia's strategic thinking: Domestic, regional and international order. https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-paper-20-ukraines-position-in-russias-strategic-thinking-domestic-regional-and-international-order/

Metamorphosis Foundation and Osservatorio Balcani Caucaso Transeuropa. (2025). Shadow Report on Media Freedom in North Macedonia. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/shadow-report-on-media-freedom-in-north-macedonia/

Metamorphosis Foundation. (2024). Error 403: Identity Forbidden. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/error-403-identity-forbidden/

Metamorphosis Foundation. (2024). Geopolitical Perspectives of Disinformation Flows in the Western Balkans. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/geopolitical-perspective-of-disinformation-flows-in-the-western-balkans/

Metamorphosis Foundation. (2024). Stability Under Threat – FIMI in North Macedonia. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/stability-under-threat-fimi-in-north-macedonia/

Metamorphosis Foundation. (2025). Blueprint for the Protection of Democracy. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/blueprint-for-protection-of-democracy-from-information-threats/. (Патоказ за заштита на демократијата од информациски закани. https://metamorphosis.org.mk/izdanija_arhiva/patokaz-za-zashtita-na-demokratijata-od-informaciski-zakani/).

Metamorphosis Foundation. (2025). From Bot Farms to Ballot Boxes: The Digital Assault on Balkan Elections and Democracy. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/from-bot-farms-to-ballot-boxes-the-digital-assault-on-balkan-elections-and-democracy/

Metamorphosis Foundation. (2025). Geopolitical Perspective of Disinformation Flows in the Western Balkans 2023–2024. https://metamorphosis.org.mk/en/izdanija_arhiva/geopolitical-perspective-of-disinformation-flows-in-the-western-balkans-2/

Partners for Democratic Change Serbia and Metamorphosis Foundation. (2024). Towards a Feasible Implementation of the Digital Services Act in the Western Balkans. https://www.partners-serbia.org/public/news/dsa-wb-new.pdf

Techsoup and Metamorphosis Foundation. (2024). Disinformation And Civil Society Mapping Report Western Balkans Region. https://en.hive-mind.community/blog/910,navigating-disinformation-trends-and-civil-society-challenges-in-central-and-eastern-europe-regional-mapping-reports-2023-2024